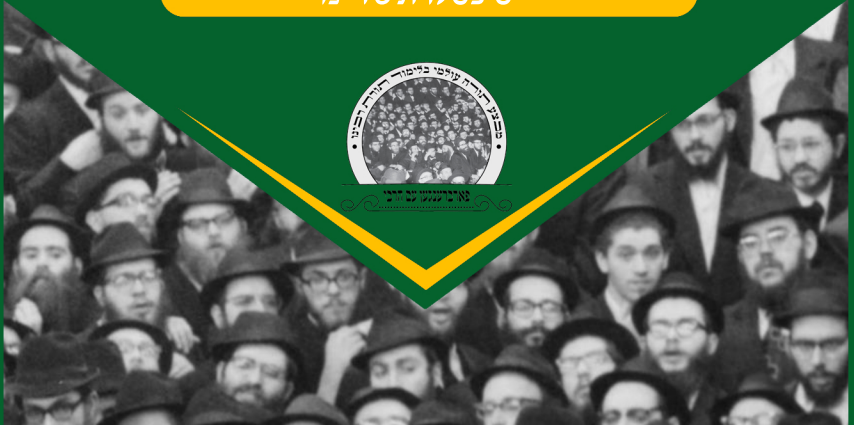

ב"ה

פארברענגען עם הרב'י

התוועדות
י"ט כסלו תשד"מ

קיצורי השיחות נועדים להקל על התלמידים שי' לעקוב אחר השיחה, ופשוט שהוא כולל רק חלק מהעניינים המדוברים, בדרך אפשר וללא אחריות כלל וכלל, ושגיאות מי יבין.

Published and Copyrighted by
VAAD TALMIDEI HATMIMIM HAOLAMI
770 Eastern Parkway, Brooklyn N.Y. 11213
Tel: (718) 771-9674
Email: vaad@vaadhatmimim.org
5777-2017

בס"ד. אור ליום ועש"ק, י"ט כסלו, ה'תשמ"מ

(הנחה בלתי מוגה)

זה * היום תחלת מעשיך¹, וידוע מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר לי"ט כסלו² שמתחיל ג"כ זה היום תחלת מעשיך, ומוסיף בחצאי עיגול שזה היום הוא י"ט כסלו. ומביא שם מ"ש אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע במכתבו הידוע³ שי"ט כסלו זה היום תחלת מעשיך שלימות הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה אשר נמשך ביום הזה בבחי' המשכה כללית על כל השנה. ומדייק בזה בהמאמר מהו"ע שלימות הכוונה האמיתית (דמשמע מזה שיש כוונה סתם, ויש כוונה אמיתית, ויש שלימות הכוונה האמיתית). גם צריך להבין מה שדייק כאן לומר שהיא שלימות הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ דוקא.

ולהבין זה מקדים בהמאמר מה שארז"ל (עוקצין בסופה) א"ר שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר⁴ ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, ומביא שקודם מאמר זה איתא במשנה מאמר ריב"ל (עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות כו'). ומקשים⁵ בזה למה הקדים רבינו הקדוש מאמר ריב"ל למאמר ר"ש בן חלפתא אם כי ר"ש בן חלפתא הי' לפני ריב"ל (כפי שמביא שם כמה ראיות לדבר), ומתמצים בזה⁵, שרבינו הקדוש סידר את המאמרים בסדר זה כדי לסיים בשלום. כי מאמר זה הוא סיום שיתא סדרי משנה. ויש להוסיף בזה, דמאמר זה (שהוא הסיום) קאי לא רק בענין השלום סתם אלא במעלת ענין השלום, שהשלום הוא כלי המחזיק את ברכתו של הקב"ה, שהיא מעלה גדולה ביותר. ולא עוד אלא ששלום זה קשור עם התורה, כפי שמביא ע"ז הפסוק ה' עוז לעמו יתן ה' יברך עמו בשלום, דארז"ל⁶ אין עוז אלא תורה. וכדאיתא בספרי⁷ שהתורה ניתנה לעשות שלום בעולם, ועד שארז"ל⁸ תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, היינו שלא רק שהם עושים שלום סתם ע"י לימוד התורה שלהם, אלא שפועלים ריבוי שלום, מרבים שלום. וענין זה שייך לכל ישראל ולכאו"א מישראל, שהרי למדוהו מהכתוב⁹

* טעם התחלה זו - נתבאר בהתוועדות (בהשיחה סעיף פג), שהוא מחמת קביעות יט"כ ביום ו', יום תחלת מעשיך.

¹ לישן הגמרא - ר"ה כז, א (בנוגע לראש השנה).

² סה"מ תש"י ע' 95.

³ נדפס גם בהקדמה לקונטרס ומעין (ע' 15 ואילך). אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' רנט.

⁴ תהלים כט, יא.

⁵ תויו"ט שם.

⁶ גראה ויק"ר פל"א, ה. יל"ש בשלח רמז, רמד. מדרש תהלים עה"פ. ועוד.

⁷ נשא ו, כו. וראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך.

⁸ סוף ברכות. וש"נ.

⁹ ישעי' נד, יג.

פארברענגען עם הרבי

וכל בניך לימודי ה' דקאי על כל ישראל ועל כאו"א מישראל (כל בניך). ומכל זה מובן תכלית ענין התורה הוא לעשות שלום בעולם ולהרבות שלום בעולם.

וביאור הענין (מה שהתורה ניתנה לעשות שלום בעולם) יובן ע"פ הידוע שיש כמה אופני עבודה בכללות עבודת האדם. דאחד מאופני העבודה הוא, שעיקרו הוא במעשה בפועל, כולל גם העבודה דכל מעשיך יהיו לשם שמים¹⁰ ובכל דרכיך דעהו¹¹. דאז הנה גם מה שלומד תורה גם זה הוא בשביל קיום המצוות כי גדול תלמוד שמביא לידי מעשה¹². וע"י עבודה זו עושים דירה לו ית' בתחתונים דוקא, כי המצוות ניתנו דוקא למטה וצריך לקיימן בדברים גשמיים דוקא. וכמו מצות תפילין שצ"ל בעור גשמי ובקלף גשמי דוקא ועד"ז שאר המצוות דהוקשה¹³ כל התורה כולה (היינו¹⁴ המצוות שבתורה) לתפילין, משום שע"ז עושים דירה לו ית' בתחתונים. וכנודע¹⁵ שזהו אחד החילוקים שבין תורה ומצוות, דאף שגם התורה ניתנה למטה דוקא, כמאמר¹⁶ תורה לא בשמים היא, מ"מ ישנו ענין לימוד התורה בגן עדן. משא"כ מעשה המצוות שייך דוקא למטה ולא בג"ע, ועד שאפילו הנשמות שכבר היו למטה ונמצאים בג"ע לאחרי ירידתם בעולם, גם אצלם לא שייך הענין דקיום המצוות בג"ע, כי קיום המצוות ענינו לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

והנה למעלה מזה הו"ע עבודת התפלה, וכנודע¹⁷ שהתפלה היא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה¹⁸. דפירוש הדבר הוא שכל עניני העולם, כולל גם עניני תומ"צ, מתעלים ע"י התפלה מארץ לשמים¹⁹. כי עיקר ענין לימוד התורה וקיום המצוות הוא בארץ דוקא, וכנ"ל דתורה לא בשמים היא והמצוות הם בענינים גשמיים דוקא, וצריכים להעלותם השמימה, דענין זה נעשה ע"י התפלה. כי ענין התפלה הוא העלאת וחיבור כל עניני האדם עם אלקות, דתפלה הוא מלשון התופל כלי חרס²⁰, ענין החיבור והתדבקות כו', היינו לחבר את כל עניני העולם עם אלקות. וזה נעשה ע"י ההתבוננות דדע לפני מי אתה עומד²¹, שע"ז מעלה האדם ומחבר את עניניו עם אלקות כו'. וזהו

¹⁰אבות פ"ב מי"ב.

¹¹משלי ג, ו.

¹²קדושין מ, ב.

¹³שם לה, א.

¹⁴ראה לקו"ש ח"ט ע' 79 הערה 3.

¹⁵ראה אנה"ק סי"ז. לקו"ת ואתחנן ו, ב. סהמ"צ להצ"צ טו, ב. ובכ"מ.

¹⁶ב"מ נט, ב.

¹⁷ראה זח"א רסו, ב. זח"ג רמג, א. שו, א.

¹⁸לשון הכתוב - ויצא כח, יב.

¹⁹ראה ספר הליקוטים ד"ח - צ"צ ערך תפלה ע' רמד-רמה. תו"א טז, ג. וראה תניא פ"מ.

²⁰לשון המשנה כלים פ"ג מ"ה. וראה תו"א עט, סע"ד.

²¹ראה ברכות כז, ב.

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

ג"כ מה שתחילת עבודת היום היא בתפילה ערבית (וקשעהמ"ט) [שמטעם זה פתח התנא את המשנה במצות ק"ש של ערבית, מאימתי קורין את שמע בערבין, כי תחלת עבודת היום היא בתפלת ערבית כו'], שענינה הוא לעשות חשבון צדק בנפש²², שע"ז מעלה את כל פעולותיו שבמשך כל היום כולו, יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב²³, ומחבר אותם עם אלקות. ועד שאומר בידך אפקיד רוחי גו'²⁴, היינו²⁵ שמעלה ומפקיד את רוחו ונשמתו, יחד עם עבודתו שבמשך כל היום, ומחבר אותם באלקות. וזהו מה שהתפלה היא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כי ענינה הוא להעלות עניני ארץ עד לשמים, ועד שיהיו בדרגת שמים. ומה שמסיים בהכתוב¹⁸ והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו הוא משום שהעלאת התפלה היא ע"י המלאכים, וכדאי' בזהר²⁶ שכל תיבה מתיבות התפלה המלאך גפיף לה ונשיק לה כו', כמבואר במ"א²⁷.

והנה נוסף לזה שענין התפלה הוא העלאת העולם וכו' מלמטה למעלה, יש בה גם ענין של המשכה מלמעלה למטה. והיינו, דאחרי שלימות ההעלאה מלמטה למעלה, פועלת התפלה גם המשכת אלקות למטה. דהנה ענין תפלה תוכנו בפשטות הוא לבקש צרכיו (וכן מובן גם מדברי הרמב"ם²⁸ שהמ"ע דתפלה היא בקשת צרכיו²⁹), והיינו, דכשחסר לאדם בצרכיו צריך לבקש עליהם ולהתפלל אל הקב"ה, כדי שהתפלה תפעול את ההמשכה מלמעלה למטה. ומטעם זה גם סדר העבודה שבכל יום הוא שמתחילים בעבודת התפלה דוקא, וכמאמר³⁰ שתהא תפילתי סמוכה למטתי (וכביאור אדמו"ר הזקן בעל הגאולה בלקו"ת פ' ברכה³¹), ורק לאחר התפלה הוא לומד התורה, מביהכ"ס לביהמ"ד³² ואח"כ הנהג בהם מנהג דרך ארץ³³, כי דוקא התפלה פועלת שעניני תומ"צ, ההמשכה מלמעלה למטה (כנ"ל) יהיו בתכלית השלימות. ובוה מובן גם מה שברכות התפלה וכו' נכללות בכלל המאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום³⁴, ובפרט ע"פ מ"ש אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שלו³⁵ שחייב מאה ברכות בכל יום הוא

²² ראה זח"ג קעח, א. ובכ"מ. וראה גם אוה"ת ואתחנן ע' קסט. ולהעיר מאגה"ת פ"ז (אגה"ק מהדו"ק ע' תקמא).

²³ תהלים קד, כג.

²⁴ תהלים לא, ו.

²⁵ ראה אוה"ת ואתחנן שם. ובכ"מ.

²⁶ ראה זח"א כג, ב. וח"ב רא, ב.

²⁷ ראה לקו"ת במדבר יא, א. תו"א מב, ב. רד"ה צאינה וראינה תש"ח. ובכ"מ.

²⁸ הל' תפלה פ"א ה"ב.

²⁹ ראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה בתחלתו. לקו"ש חכ"ב ע' 116 ואילך.

³⁰ בברכות ה, ב.

³¹ ואתחנן צו, ב.

³² סוף ברכות.

³³ ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' קנו-קנו.

³⁴ מנחות מג, ב.

³⁵ ריש סימן מו.

פארברענגען עם הרבי

מערב עד בוקר, ערב ובוקר וצהריים בג' תפלות כו', היינו שהתחלת המאה ברכות היא בתפלת ערבית. כי ענין הברכות, ההמשכה מלמעלה למטה, נפעל ע"י התפלה. ועד ששלימות ענין הברכות, שזהו ענין מאה ברכות (כמבואר בהמאמרים³⁶ על מארז"ל זה), נפעל ע"י התפלה. וענין זה (מה שמאה ברכות הוא תכלית השלימות דברכות) מובן גם בפשטות, משום שתכלית ענין הפרהסיא (ע"פ הלכה) הוא בעדה קדושה של עשרה מישראל³⁷, והרי המספר מאה הוא כולל עשר כלולים מעשר, ומובן מזה, דהמספר דמאה ברכות רומז לשלימות הברכה וההמשכה, וכמבואר במ"א³⁸ שע"י הברכות נעשית ההמשכה מן העולם ועד העולם בתכלית השלימות ובכל הפרטים, ובבני חיי ומזוני ריחי בגשמיות כפשוטו.

אמנם גם עבודת התפלה (אף שהיא כוללת גם העלאה וגם המשכה) עדיין אינה תכלית שלימות העבודה. משום שעבודת התפלה היא בדרך מלחמה דוקא, וכמארז"ל³⁹ אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש ופירש"י הכנעה ושפלות, ובלשון הרמ"א (בשו"ע⁴⁰) שלפני התפלה צריך להתבונן (לא רק בגדלות הא-ל, אלא גם) בשפלות האדם, שבכללות זהו ענין של מלחמה רוחנית, שלוחמים על כל עניני העולם, עולם מלשון העלם והסתר⁴¹, ועושים מהם עניני קדושה, וגם קאי על המלחמה עם הנה"ב שלו, עד שעושה שלום בפמליא של מטה⁴², שלום בין נפש האלקית לנה"ב. ושלימות העבודה היא העבודה שע"י לימוד התורה דוקא, דעל ידה הברור בעולם הוא בדרך מנוחה ושלום, פדה בשלום⁴³. כי מה שהתורה פועלת בעניני העולם הוא (לא בדרך מלחמה והתלבשות בדברים הגשמיים, אלא) בדרך ממילא⁴⁴, ע"ד הענין שהוא ציוה ונבראו⁴⁵, שנבראו בדרך מאליו וממילא. ועד"ו הוא גם בלימוד התורה, דע"י שהאדם יושב ועוסק בתורה, הנה כאשר נפסק הדין שדבר זה הוא כשר טהור ומותר, הרי זה פועל במציאות העולם, שהדבר נעשה כשר טהור ומותר. וע"ד מה שהוא בגשמיות כפשוטו, דהתורה היא בעה"ב על מציאות העולם, וכמבואר בירושלמי⁴⁶ עה"פ⁴⁷ לא-ל גומר עלי, שהתורה יכולה לשנות את מציאות העולם בדרך

³⁶ראה תו"א ד"ה להבין ענין הברכות. המשך חייב אדם תרל"ח. ובכ"מ.

³⁷ראה ברכות כא, ב.

³⁸ראה תו"א שם. המשך הנ"ל. ובכ"מ.

³⁹ברכות ל, ב.

⁴⁰או"ח רסצ"ח.

⁴¹לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

⁴²ראה סנהדרין צט, ב.

⁴³תהלים נה, י.

⁴⁴ראה סה"מ תש"ד ע' 108 ואילך. ובכ"מ.

⁴⁵לשון הכתוב - תהלים קמח, ה. וראה תו"א צו, ג. לקו"ת ראה כ, סע"ג. ובכ"מ.

⁴⁶נדרים פ"ו ה"ח. ובכ"מ.

⁴⁷תהלים נו, ג.

התועודות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

מאליו וממילא, עד"ז הוא גם בעניננו, דע"י פסק התורה שדבר זה הוא כשר טהור ומותר, הרי היא מוציאה אותו בדרך ממילא ממצב כזה שבו הוא מקבל חיותו מגק"ט (באופן של ספק, או אפילו באופן של ודאי), וכדאיתא בתניא⁴⁸ דלשון איסור הוא ע"ש שהוא אסור וקשור בידי החיצונים, הרי התורה מתירה אותו מקשר זה, ומעמידה אותו במצב שהוא מקבל חיותו מקליפת נוגה, ועד שנעשה מוכשר לקבל חיותו מקדושה. וחילוק זה שבין תפלה לתורה (שהתפלה פועלת בדרך התלבשות והתורה פועלת בדרך ממילא) ניכר גם בפעולתם בעולם. וכמבואר במ"א⁴⁹ ההפרש בין חוני המעגל לרשב"י, דחוני המעגל הי' עיקר ענין התפלה, ולכן כאשר חוני המעגל פעל ע"י תפלתו שתהי' הורדת גשמים, הי' צריך אח"כ להתאים השפעתו לפי ערך העולם, שלא יהי' באופן שהשפעת להם רוב טובה אין יכולין לקבל [וכמסופר בגמרא⁵⁰ באריכות פרטי הדבר, דגם סיפור זה הוא הוראה]. דמזה מובן, שאופן הפעולה שע"י התפלה הוא באופן שגם לאחר שפעל נצחון וברכה שלימה עדיין צריך פעולה מיוחדת כדי להתאים את ההשפעה לפי ערך העולם, ולתקן את העולם שיהי' כלי לקבל הטובה, דטעם הדבר הוא משום שזהו ענין של בירור בדרך התלבשות ומלחמה. אמנם פעולתו של רשב"י היתה ע"י לימוד התורה, באופן של פדי' בשלום, ולכן נמשך ע"י תורתו הגשם מיד, וכמבואר בדרושי ל"ג בעומר⁵¹ בביאור סיפור הזהר⁵² דכאשר הי' מצב של עצירת גשמים ובאו התלמידים וספרו לרשב"י אמר תורה על הפסוק⁵³ הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, בביאור ענין יחוד זו"ג ואהבת ישראל, ומיד אתא מיטרא, היינו שהיתה הורדת המטר בתכלית השלימות לפי ערך המקבל, בדרך מנוחה.

וזהו מה שמסיים הש"ס לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, כי כללות ענין עבודת האדם הוא לעשות שלום בעולם, לחבר את עניני העולם עם אלקות, ובוה גופא שלימות העבודה היא ע"י לימוד התורה, דאין עוז אלא תורה, וכנ"ל שהבירור שע"י התורה הוא בדרך שלום ומנוחה.

והנה כל זה הוא כללות ענין הכוונה בבריאת האדם עלי ארץ, דאני נבראתי לשמש את קוני⁵⁴, בקיום המצוות ועבודת התפלה ולימוד התורה, שע"י כ"ז עושה דירה לו ית' בתחתונים. וי"ל שזהו גם דיוק הלשון עלי ארץ, למעלה מן הארץ, היינו שהאדם, אתם קרויים אדם⁵⁵ נמצא בעצם למעלה מן הארץ, ועבודתו בארץ כפשוטה (כפירוש הפשוט

⁴⁸ פ"ז.

⁴⁹ ראה ד"ה פדה בשלום תרע"ה. ובכ"מ.

⁵⁰ תענית יט, א.

⁵¹ ראה סה"מ אתהלך לאוניא ע' רי ואילך. אוה"ת ויקרא ע' רנד ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רסז ואילך.

⁵² אחרי נט, ב.

⁵³ תהלים קלג, א.

⁵⁴ קדושין בסופה.

⁵⁵ יבמות סא, א.

פארברענגען עם הרבי

בעלי ארץ) הוא כדי למלאות שליחותו בארץ, במילוי הכוונה דלעשות לו ית' דירה בתחתונים, ע"י קיום המצוות שהן שלוחי (כדאייתא במדרש תנחומא⁵⁶), דכל זה הוא כללות ענין הכוונה.

אמנם ענין הכוונה האמיתית שבבריאת האדם עלי ארץ היא, שע"י עבודתו הנ"ל יפעול לא רק ענין של דירה לו ית' בתחתונים, אלא שמעלה את גופו ממעמדו ומצבו. דע"י העבודה, הגוף עולה מן החומריות (כדאייתא בתניא⁵⁷ שהגוף דומה בחומריותו לגופי אוה"ע) אל הגשמיות, ומן הגשמיות אל הרוחניות, וכפתגמו הידוע של בעל הגאולה⁵⁸ שצריכים לעשות מגשמיות רוחניות, ועד שעושין גופן טפל ונשמתן עיקר⁵⁹, ובאופן שהגוף נעשה כלי אל הנשמה, שאז הוא בטל אלי' כמו כלי הבטל לגבי הדבר הנמצא בו. וכנודע בהלכות שבת, במלאכת הוצאה⁶⁰, דהמוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי, שהכלי טפלה לו, היינו דגם אם הכלי היא בתכלית השלימות, מ"מ דוקא כאשר הדבר הנמצא בתוך הכלי הוא בשיעורו ובשלימותו אז נק' כלי הראוי לשמו, ואז המוציא את הכלי חייב. וכיון של"ט מלאכות דשבת נלמדות מל"ט מלאכות שבמשכן⁶¹, מובן שכן הוא בכללות עבודת האדם שתוכנה הוא כמלאכת המשכן, לעשות את העולם לדירה ומשכן לו ית', כמ"ש⁶² ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בכל העולם כולו. והיינו דשלימות העבודה היא כאשר הגוף נעשה כלי אל הנשמה באופן שבטל אלי' בתכלית.

אמנם כל זה הוא ענין הכוונה האמיתית בלבד בבריאת האדם עלי ארץ, אבל תכלית שלימות הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ, היינו בירידת הנשמה למטה, הוא שע"י עבודת הנשמה בגוף וכו' תתעלה גם הנשמה עצמה. ובאמת מוכרח לומר שהעילוי שנעשה ע"י העבודה פועל לא רק בגופו של האדם אלא גם בנשמתו, ע"פ המשל הידוע בסוף מס' סנהדרין⁶³ שהגוף והנשמה עושין הכל יחד כו'. וכנודע⁶⁴ שירידת הנשמה בגוף היא כדי שיהי' לאשתאבא בגופא דמלכא, היינו שהעלי' הנפעלת בה ע"י ירידתה למטה היא למעלה יותר מן המקום שממנו ירדה. דאף שגם לפני ירידתה למטה נשמות חצובות מתחת כסא הכבוד⁶⁵, ועד שכל נשמתא ונשמתא הוה

⁵⁶ויגש ו.

⁵⁷במ"ח.

⁵⁸אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' רסה. ובכ"מ.

⁵⁹ראה תניא רפל"ב.

⁶⁰שבת צג, ב במשנה. וראה לקו"ת מטות פג, ג. ובכ"מ.

⁶¹שבת מט, ב. וראה גם תוד"ה הוצאה - שבת צו, ריש ע"ב.

⁶²תרומה כה, ט.

⁶³צא, סע"ב ואילך.

⁶⁴ראה לקו"ת ראה כה, א. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ו ע' 236 הערה 8*. חכ"א ע' 17.

⁶⁵ראה חז"ג כט, ב.

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

קיימא בדיוקנאה קמי' מלכא קדישא⁶⁶, הנה ע"י הירידה נעשית בה עלי' גדולה יותר, והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה⁶⁷, כמבואר בארוכה בלקו"ת האוינו⁶⁸ שעליית הנשמה היא למעלה גם מבחי' נשמה שנתת בי (שלמעלה מאתה בראת אתה יצרת וכ"ש למע' מבחי' אתה נפחת בי), ועלי' זו נעשית ע"י הירידה.

וזהו זה היום תחלת מעשיך שלימות הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה אשר נמשך ביום הזה בבחי' המשכה כללית על כל השנה כולה, תכלית שלימות הכוונה האמיתית הו"ע עליית הנשמה (כנ"ל), וכמבואר בתחלת אגרת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הנ"ל (שהובא בסיום מאמר י"ט כסלו הנ"ל⁶⁹) שבי"ט כסלו אור וחיות נפשנו ניתן לנו, היינו גילוי פנימיות הנפש הנמשך ע"י גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה. וכדאי' בזהר⁷⁰ דלת דרגין (קשרין⁷¹) אינון מתקשראין דא בדא קוב"ה אורייתא וישראל וכל חד דרגא ע"ג דרגא סתים וגליא כו', דנוסף להפירוש בזה שגליא שבישראל מתקשר עם סתים שבישראל וסתים שבישראל מתקשר עם גליא דאורייתא המתקשר עם סתים דאורייתא המתקשר עם גליא דקוב"ה ועי"ז עם סתים דקוב"ה, ידוע עוד פירוש בזה, דגליא שבישראל מתקשר עם גליא דאורייתא וגליא דקוב"ה וסתים דישראל מתקשר עם סתים דאורייתא וסתים דקוב"ה. ולכן, מכיון שבי"ט כסלו נמשך גילוי אור פנימיות התורה בבחי' המשכה כללית, לפיכך ביום זה נתגלה שלימות הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ, עליית הנשמה, דאור וחיות נפשנו ניתן לנו. ובפרט ע"פ מארו"ל⁷² קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, שמוזה מובן, שמפנימיות התורה נמשך בפנימיות כל העולם, כולל פנימיות הנפש.

והנה ע"י השלמת תכלית הכוונה האמיתית בבריאת האדם עלי ארץ באים לימות המשיח, שאז יהי' פדה בשלום בתכלית השלימות. וכמו שמבאר בזה כ"ק אדמו"ר האמצעי⁷³, שבענין פדה בשלום יש כמה אופנים. אופן השלום שעליו מדובר בפסוק זה בפשוטו של מקרא, דקאי על השלום שבמלחמת דוד ואבשלום, שזה הי' שלום שבא מקרב לי, ע"י ובסוף המלחמה, עד שאנשי אבשלום התפללו לנצחונו של דוד⁷⁴. ולמעלה מזה הו"ע השלום שהי' בימי שלמה, שבימיו קיימא סיהרא באשלמותא⁷⁵,

⁶⁶ ראה זח"ג קד, ב. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תשי"א ע' 11.

⁶⁷ קהלת יז, ב.

⁶⁸ ע"א, ג ואילך.

⁶⁹ סה"מ תש"י ע' 102.

⁷⁰ ח"ג ע"ג, א.

⁷¹ ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 61 בהערה.

⁷² זח"ב קסא, א.

⁷³ שערי תשובה ח"א מט, א ואילך.

⁷⁴ ראה ירושלמי סוטה פ"א סה"ח.

⁷⁵ שמו"ד פט"ו, כו.

פארברענגען עם הרבי

כמ"ש⁷⁶ וישב שלמה על כסא ה', דבימיו הי' שלום ושלוח לגמרי. אך תכלית השלימות שבענין השלום יהי' לע"ל בימות המשיח דוקא.

וכן תהי' לנו במהרה בימינו ממש, בביאת מלכא משיחא, שיהי' מזרע דוד ושלמה כמ"ש הרמב"ם⁷⁷ [ומקורו במדרש⁷⁸], ויפעל הענין דוהיתה לה' המלוכה⁷⁹ בתוך כל הארץ כולה, ע"י העבודה דאדם עלי ארץ, דירה לו ית' בתחתונים, לו לעצמותו, היינו שמהותו ועצמותו ית' דר בהדירה⁸⁰, ודר בה בגלוי כמ"ש⁸¹ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר, בביהמ"ק השלישי, מקדש אד' כוננו ידיך⁸², הרי אפילו בבית ראשון נאמר⁸³ השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי בניחותא, וכ"ש בבית השלישי, ובמהרה בימינו ממש.

⁷⁶ דה"א כט, כג.

⁷⁷ סהמ"צ מל"ת שסב. פיה"מ פ' חלק יסוד הי"ב.

⁷⁸ ראה תנחומא באבער תולדות כ. וראה זח"ג קעג, ריש ע"ב. ובנצוני זהר שם.

⁷⁹ עובדי' א, כא.

⁸⁰ ראה המשך תרס"ו ע' ג. ובכ"מ.

⁸¹ ישעי' מ, ה.

⁸² בשלח טו, יז.

⁸³ מ"א ח, כז.

משיחות י"ט כסלו וש"פ וישב, כ"ף כסלו, ה'תשמ"מ

ענין המנוחה בכלל [בלשון הרמב"ם (בנוגע צו דעם מצב המנוחה דלעיל) — „לא מלחמה ולא קנאה ותחרות“], היפך פון מלכיות מתגרות אלו באלו, און היפך פון העדר האחדות והשלום בין ישראל.

און דורך דעם וואס ס'קומט צו, די הוספה בתפלה בדיבורו פון א אידן אין די צוויי ענינים, וועט עס זיכער אויפ־טאן פעולתה — כידוע אז שוין דיבור טוב אליין פון א אידן ועאכו"כ דיבור בתורה ותפלה, איז „קלין“ דאורייתא וצלוחא סלקין לעילא, בקעין רקיעין כו". ובפרט אז פון דעם מחשבה ודיבור טוב ווערט „מצרפה למעשה“, און ער פירט זיך אזוי בפועל.

אין אנדערע ווערטער: בשעת ס'איז דא א בלבול בעולם און מלכיות מתגרות אלו באלו, קען א איד זיכער אויפטאן אין דעם (ניט דורך לייצען די „פייפערס“ בכדי וויסן וואס עס טוט זיך אין וועלט, וואס זיין ידיעה בזה איז סיי־ווי גארניט משנה, נאָר די וועג איז — ניט פטר'נדיק צייט ללא כל תועלת כלל אויף ידיעת הפרטים, ואפילו — דעם כלליות המצב) — דורך מוסף זיין

א. בקשר מיטן איצטיקן מצב בעולם, אז מלכיות מתגרות אלו באלו, ובפרט אין שנים און אין חדשים ושבעות הכי אחרונים — וואס דאס גייט באופן מבהיל, ובמדה ידועה איז דאס אויך אריינגעדונגען צווישן אידן, ר"ל

[אע"פ אז דער סימן פון מלכיות מתגרות איז איינער פון די סימנים אויף ביאת המשיח' — האט מען שוין אָבער (לכאורה) יוצא געווען לכל הדיעות אין סימנים אויף ביאת משיח, אפילו אויך אין דעם סימן פון מלכיות מתגרות, ואעפ"כ — גייט אויך איצטער דער מלכיות מתגרות ככיוון כלתי רצוי]

ובפרט אז בזמנים האחרונים ווערט אויך פאַרשפרייט באופן מבהיל דער היפך פון אהבת ישראל ושלום ואחדות בין ישראל, נאָר מתגרים אלה באלה —

אין בהתאם צו דעם ניינעם מצב וואס איז צוגעקומען בעולם (וואס איז בין איצטער ניט געוועזן), דארפן אידן צוגעבן בעבודתם — ובמיוחד: א הוספה אין בקשה להקב"ה, ד.ה. — א הוספה בתפלה (במקום שאין בו איטור הפסק). און אין תפלה גופא — א הוספה וואס איז פאַרבונדן (א) מיט אהבת ישראל, וואס האט אויך א קשר מיוחד מיט עקבתא דמשיחא און מיט פאַרענדיקן דעם גלות וואס איז געקומען צוליב דעם היפך פון אהבת ישראל. און (ב) מיט

(4) ה'ל מלכים פ"ב ה"ד.
 (5) תנאי פ"מ בהגיה הא' (נד, ריש ע"ב) מזהר ח"ג קסח, ב. קריא דיה להבין מ"ש בשער היחודים (קנד, סע"א).
 (6) בתנאי שם ליתא תיבות אלו (טלקין לעילא), וכנראה שכצ"ל בתנאי (והוא השמטת המעתיק), ובפרט שבכ" הצינינים שלפניו בהגיה זו מדייק דסליק.
 (7) קידושין מ, א (בנוגע למחשבה טובה, ומזה מובן במכ"ש וק"ז בנוגע לדיבור שבא מהמחשבה).

(1) ב"ר פ"ב, ד. ובמדרש לקח טוב עה"פ לך יד.
 א: מלכיות מתגרות זו מזו.
 (2) ראה סוטה מט, א: בכל יום ויום מרובה קילתו משל חבירו.
 (3) יומא ט, ב.

(וואס מאיזה סיבה איז דאס ניט ביי אלעמען שוין נתקבל געווארן), און דער אלטער רבי האט עס אריינגעשטעלט בסידורו¹¹ השווה לכל נפש¹² אפילו פאר אזא וואס „לא ידע מאי קאמר“ בכל עניני התורה (אעפ״ס וואס כמה מכוונות האריזל האט ער ניט אריינגעשטעלט בסידורו)¹³.

(ב) בסוף התפלה: לאחרי די דריי פסוקים „אל תירא גו״ל¹⁴“, „עוצו עצה גו״ל¹⁵“, „ועד זקנה גו״ל¹⁶“, וואס מ'זאגט נאך „עלינו״¹⁷ (כברוב סידורים ככולם).

— וואס די פסוקים זיינען אויך פארבונדן מיט ביטול כל הגזירות, ווי עס שטייט אין מדרש¹⁸ (וואס דאס איז דער מקור אויף אמירת ג' פסוקים אלה בסוף התפלה¹⁷) אז בשעת ס'איז געווען גזירת המן איז „ראה מרדכי שלשה

בתפלה בתורה וגמ״ח, וואס דעמולט איז „כאילו פדאני לי ולבני מבין האומות״¹⁹, ובמילא פועל'ט עס אויך אז די אומות פירן זיך דעמולט אויף כדבעי, ובלשון הידוע אַנשטאַט דעם אז דער „לי“ — כולל ניצוץ אלקי שבהם — איז בגלות ושבי כביכול „בין האומות“, ווערט „פדאני“, ער ווערט נגאל ונפדה, און די אומות זיינען מרגיש בגלוי ווי דער ניצוץ איז ניט „בין האומות“, נאר על האומות, במילא פירן זיי דורך תפקידם — „ועמדו זרים ורעו צאנכם״⁹.

ב. דערפאר איז מען מציע כנ"ל — אז בהתאם צו דעם מצב שנשתנה בעולם וכין ישראל, זאלן אויך אפילו די וואס זיינען ניט מתפלל לויט נוסח האריזל, מוסיף זיין בתפלתם (במקום שאין בו איסור הפסק), ניט קוקנדיק אויף זייער הנהגה עד עתה — בתחלת התפלה און בסוף התפלה — אז ענין פארבונדן מיט אהבת ישראל, און מיט כללות ענין המנוחה, און באמת איז דאס ניט קיין הוספת חידוש, ווייל דאס איז שוין דא בתפלה לויט נוסח הרמב"ם, אחרונים וכו', נוסח האריזל ונוסח אדה"ז וכו' (כדלקמן):

(א) בהקדמה לתפלה: פאר „מה טובו“, זאל יעדערער מוסיף זיין, זאגן „הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמך“.

ווי עס שטייט אין כתבי האריזל¹⁰

כמה סידורים ובכ"מ — נסמן במאמרי אדה"ז — פרשיות ח"ב ע' תחקמא ואילך.

(11) לפני „מה טובו“. פריטי המנהגים בזה — ראה בהנסמן במאמרי אדה"ז שם.

(12) ראה לק"ש חכ"ב ע' 115. ועוד.

(13) ראה ס' השיחות הש"ס ע' 157 שסיפר כ"ק מרי"ח אדמו"ר דבעת סעודת הבר מצוה שלו שאל את אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מדוע אומרים הריני מקבל כו' לפני התפלה זוקא,

ואמר לו: ויען א סאטע האט א סך קינדער איז דער עיקר התענג זינער ווען ער זעט אז אלע זיינען זיי באחדות און האבן זיך איינער דעם אנדערן ליב. תפלה איז דאך בקשת צרכיו, הן צרכים גשמיים און הן צרכים רוחניים, איז קודם הבקשה דארף מען מאכט א נחת רוח לאבינו שבשמים, און דעריבער האט מען קובע געווען דעם לקבל מצוות עשה פון אהבת ישראל קודם התפלה זוקא.

(14) משלי ג, כה.

(15) ישעי' ח, י.

(16) שם מו, ד.

(17) ראה שער הכולל פ"א אות לו.

(18) אסתר פ"ז, יז קרוב לסופו.

(8) ברכות ה, א.

(9) ישעי' סא, ה. וראה ברכות לה, ב.

(10) שער הכוונות בתחלתו. פיעח שער עולם העשי' פ"א (דפוס קארעץ תקמ"א. דפוס דובראווא. דפוס חדש — ירושלים, תשי"מ. בדפוס קארעץ תקמ"ה. הא בשער ג' ס"ב). סידור האריזל במקומה. מג"א או"ח ר"ס מו. שיע אדה"ז שם ס"א. — וכ"ה

רש"ל שצ"ל פסוק זה" (אך צדיקים גו"). און ווי ער זאגט אין „שער הכוללים“²⁵ אז „גם בסידור האריז"ל זלקוא (סידור האריז"ל לר' שבת מרשקוב)²⁹ הובא זה בשם הרש"ל. און ער איז מסביר: „מה שהודיע לנו מקורו שהוא מהרש"ל הוא מחמת שבפע"ח לא נמצא לומר זה הפסוק. ואע"פ אז דער אַלטער רבי האָט געוואוסט אז עס שטייט גיט אין פע"ח — האָט ער דאָס אַריינגעשטעלט בסידורו השווה לכל נפש.“

און אזוי שטייט אויך (אז מ'זאל זאָגן „אך צדיקים גו“ בסוף התפלה) אין סידור „סדר עבודת ישראל“³⁰, שיש בו חכמה, נוסף למלאכה רבה, וידוע אז סידור זה ווערט אנגענומען אלס פוסק אחרון אין דעם חוג אידן יראים ושלמים וועלכע זיינען געגאנגען מיט דער שיטה פון „תורה ודרך ארץ“, זיי האָבן אַנגע-נומען סידור זה.³¹

דער קשר פון דעם פסוק („אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך“) מיט

תינוקות . . כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות שאל לאחד מהם פסוק לי פסוקיך א"ל אל תירא מפחד . . פתח השני ואמר . . עוצו עצה . . פתח השלישי ואמר ועד זקנה . . כיון ששמע מרדכי כך שחק והי' שמח שמחה גדולה, אמר לו המן מה היא זאת השמחה . . אמר (מרדכי) על בשורות טובות שבשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו — מרדכי איז געווען זיכער אז דורך דעם „מפי עוללים ויוני-קים“¹⁹ איז די גזירה שוין בטל גע-וואָרן —

איז לאחרי די פסוקים זאל מען מוסיף זיין זאָגן דעם פסוק²⁰: „אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך“ (וואָס איז פאַרבונדן מיט מנוחה והתיישבות ושלום).

ווי עס שטייט אין סדר תפלות כל השנה להרמב"ם (וואָס ער האָט אַריינגעשטעלט דעם סדר בספרו יד החזקה²¹), „הלכות הלכות“²² — דאָס איז אַ הלכה, און אין בי"ח²³ וטי"ז²⁴. און אויך דער אַלטער רבי איז דאָס מוסיף בסידורו²⁵ (ווי עס שטייט אויך אין סידור האריז"ל און אין כמה סידורים) בשם פון רש"ל²⁶ (ר' שלמה לוריא²⁷): „וכתב

הסנדלר הוא דוד ד' לריג הזקן (שם הגדולים (להחידא) מע' מהרש"ל) בן ר"ש בן הלל הזקן שהי' מגזע דוד המלך (ירושלמי תענית פ"ד ה"ב. וראה שבת נ"א. ועוד. — הובא בספר יוחסין מאמר א' מע' הלל. ועוד).
 28) שם אות לו.
 29) ידוע שר"ש מרשקוב הי' אצל הכעש"ט, וסידורו יש בו יחודים של האלקי קדוש הבעש"ט (לשון שער הסידור).
 30) „מחוכר ומסודר כו' עיי' יצחק בן ארי' יוסף דודי“ (לשון השער) — רעדלהיים, תרכ"ח. וכ"ה בעוד סידורים מסוג זה.
 31) אפשר שמפני שאך צדיקים בסידור זה (סדר עבודת ישראל) נכתב כמה עמודים לאחרי התפלה (ובינתיים — הפסק כריכ עניינים) — נשמט מסידורים לאחרי המוסדים על סידור זה.

19) תהלים ת, ג.
 20) שם קמ, יד.
 21) בסריס אהבה.
 22) כמ"ש בהקדמתו לספר היד.
 23) אריח סקליב ד"ה ומ"ש.
 24) אריח שם סק"ב.
 25) וכ"ה בסידור ר' יעקב עמדין. ועוד.
 26) שרי"ת מהרש"ל סימן סד. מטה משה (לתלמיד מהרש"ל) סרי"ז.
 27) להעיר שיחוס מהרש"ל הוא משבט יהודה ודוד המלך (ראה שרי"ת מהרש"ל סכ"ט (בהערה) — מכתי' שלו) שכי' יחוסו עד ר' יוחנן הסנדלר, ור"י

קרובה צו דער גאולה האמיתית והשלימה. אז מ'זאל מקריב זיין קרבנות ממש און אין אן אופן פון „מצוות רצוניך“⁴¹. וואס דעמולט וועט אויך זיין כפשוטו „ישבו ישרים את פניך“ — בעלי' לרגל לביהמ"ק מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו⁴² — „ראה כל זכורך אל פני האדון ה'“⁴³.

ג. ידוע אז „נהרא נהרא ופשטי“⁴⁴, פארשידענע חוגי אידן האבן זייער נוסח התפלה⁴⁵, איז לכאורה מה ענין צו מוסיף זיין בהתפלה, מנוסח אחר?

[ידועה די הוראה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר צו זיינע שלוחים וואס זיינען געפארן צו און צווישן אחינו הספרדים אין מרוקו און טוניס וכיו"ב לאחרי מצוקות מלחמת העולם השני' אויף דארטן נאכמער מפיץ זיין דעם לערנען תורה בכלל ותורת החסידות במיוחד, אז זיי זאלן העלפן און זיך מתעסק זיין אין הפצת היהדות והפצת התורה והפצת המעינות, אבער מ'זאל ניט אנרירן אין „מנהג אבותינו בידינו“⁴⁶ אין יענע קהלות קדושות בנוגע זייער נוסח התפלה, מנהגים וכו' (אחוץ די וואס האבן אליין געוואלט דערנאך משנה זיין)].

וידוע דער פתגם וואס דער חתם סופר האט געזאגט אז „חדש אסור מן

תפלה, איז מען מסביר³², אז אין מס' ברכות³³ לערנט מען אפ פון דעם פסוק אז, המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו“³⁴, „שנאמר אך צדיקים יודו לשמך — עבודת התפלה — והדר ישבו ישרים את פניך“³⁵ — א התיישבות און א התבוננות [בדוגמא „וישב יעקב — לישב בשלוה“³⁶] — א שעה³⁷ — נאך דער תפלה.

ועפ"ז אפשר לומר אז דער פסוק האט אויך א קשר מיוחד מיטן איצטיקן מצב העולם — אז אנשטאט מלכיות מתגרות אלו באלו און היפך אהבת ישראל צווישן אידן זאל זיין א מצב פון מנוחה והתיישבות בעולם, ביז מנוחה שלימה (באופן, ווי ס'איז שייך בזמן הגלות), „ישבו ישרים“, אידן יזען בשלוה, קען בא זיי זיין „אך צדיקים — ועמך כולם צדיקים“³⁸ — יודו לשמך, עבודת התפלה, וועלכע דארף זיין בלא³⁹ מחשבות המבלבלות, עאכויכ מחשבות המדאיגות.

און דורך דעם וואס מ'איז מוסיף בעבודת התפלה (וואס במקום קרבנות תקנום⁴⁰) — ווערט עס אויך א הכנה

(32) שו"ת מהרש"ל שם. מטה משה שם. בי"ח וט"ז שם.

(33) לב, ב. ירושלמי ברכות פ"ה ה"א. וראה שו"ע אדה"ז תאריך ר"ס צג.

(34) במקומות שבהערה 32 (ובכ"מ) שאמירת „אך צדיקים“ מיושב — אבל לא נעתק זה בסידור אדה"ז. ובשער הכולל לא העיר ע"ז — משמע דלא נוהגין כן.

(35) פרש"י שם ד"ה יודו.

(36) ריש פרשתנו (וישב), פרש"י שם לז, ב.

(37) להעיר מפסחים נו, א שתמידים הקרבנות שעה אחת.

(38) ישע"י ס, כא.

(39) שו"ע ודאדה"ז או"ח סצ"ו וסצ"ח.

(40) ראה ברכות כז, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סצ"ח

ס"ד.

(41) תפלת מוסף דשבת וז"ט. וראה תו"ח ויחי צה, א ואל"ך. המשך וככה פי"ז ואל"ך. ועוד.

(42) ישע"י סו, כג.

(43) משפטים כג, יז.

(44) חולין יח, ב. נו, א.

(45) ראה פ"ח בתחלתו. לקי"א להה"מ סק"ג.

הקדמה לשער הכולל.

(46) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. ביצה ד,

סע"ב. רמב"ם ה"ל קידוש החודש פ"ה ה"ה. תורה

נפסל — מנחות כ, ב. ועוד.

„הצעה פון רמב"ם, ב"ח, ט"ז וכו', און רש"ל און דעם אלטן רבי'ן.

און די החלטה בזה בעצמה זאל שוין ברענגען די אלע תוצאות טובות, ווי גע'פסקנט אין שו"ע⁴⁸, אָז בשעת מ'איז מחליט צו אָננעמען אויף זיך אַ דבר רצוי, איז דאָס אַליין ברענגט שוין דעם נצחון וביטול הגזירות אויף וועלכע מ'איז מתפלל, און (ניט נאָר) אַ נצחון ע"י מלחמה, נאָר אַ נצחון באופן פון „פדה בשלום“⁴⁹.

ובקרוב ממש זאל מען זוכה זיין אויך צו דעם וואָס עס שטייט אין מדרש⁵⁰, „ו' כתות של צדיקים בגן עדן זו למעלה מזו, כת ראשונה“ אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך — עולמך תראה בחייך⁵¹ נשמות בגופים זיצן אין דער את פניך בביהמ"ק השלישי בגאולה האמיתית והשלימה ובמהרה בימינו ממש.

התורה, ועפ"י פארוואָס זאל מען מוסיף זיין אָן ענין חדש בתפלה —

איז אָבער די אמירה בתפלה וועגן אהבת ישראל (בתחלת התפלה) און אמירת „אך צדיקים גוי“ (בסוף התפלה) ניט קיין ענין חדש א) אמירת „אך צדיקים“ שטייט שוין אין רמב"ם, ב"ח, ט"ז, סידור האריז"ל בשם הרש"ל, וסידור אדה"ז, סידור „סדר עבודת ישראל“, ובכמה סידורים (כנ"ל).

ב) וועגן אהבת ישראל שטייט אין סידורי האריז"ל וכתבי האריז"ל, מגן אברהם, סידור אדה"ז, ועוד.

ד. ועוד י"ל: בהקדם לשון הרמב"ם⁵² „מצות עשה להתפלל כו' שואל צרכיו שהוא צריך להם“.

וואָס פון דעם איז מובן, אָז ווען עס קומען צו נאָך צרכי האדם, נייַע צרכי האדם, איז אַ חוב צו מוסיף זיין בבקשת צרכיו אַ בקשה אויף מילוי צרכו החדש.

ה. ויה"ר אָז מ'זאל אָננעמען די הצעה זאָגן — בתפלה — ענין דאהבת ישראל און ענין פון מנוחה: אהבת ישראל („הריני מקבל כו'“) בתחלת התפלה — ע"פ דער „הצעה פון אריז"ל און פון דעם אלטן רבי'ן, און בסוף התפלה — וועגן ענין המנוחה („אך צדיקים גוי ישבו גוי“) — ע"פ דער

48) או"ח סתקע"א סי"ג.
49) תהלים נה, יט. וראה ד"ה פדה בשלום לאדהאמ"צ (בשערי תשובה ח"א) פ"א.
50) ספרי ויל"ש עה"פ דברים א, י.
51) „ראשונה“ מלמטה למעלה. ועיין זח"א פרשתנו עה"פ בשיעור חומש הדיום (קצ, סע"ב): לטורא רברכא כו', ובמפרשיו מפני דכל הגדול מחבירו כו'. — וראה ג"כ זח"א נט, סע"א.
52) ברכות יז, סע"א. וראה תניא פ"ד (כ, רע"א).

47) הל' תפלה פ"א ה"א-ב.

בס"ד. שיחת י"ט כסלו ה'תשד"מ.

הנחה פרטית בלתי מוגה

שיחה א'

א. התוועדות זו נערכת לרגל יום הגאולה של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן-ערוך.

ואף שמאורע זה, (יום הגאולה) התרחש לפני שנים רבות - מ"מ, מידי שנה בשנה חוגגים זאת באופן חדש, ככפעם הראשונה.

וכן הוא בכל עניני תורה ויהדות, שמצד אחד מודגש בהם ענין ה"יושן", דבר הקיים במשך שנים רבות ללא כל שינוי, "התורה הזאת לא תהא מוחלפת". וכיחד עם זה מודגש גם ענין החידוש - כציווי התורה "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים", ויתירה מזו: "חדשים" ממש (ללא כ"ף הדמיון), כמובא גם בפירוש רש"י על התורה (תבוא כו, טז) - פשוטו של מקרא (לא רק ע"ד הרמז הדרוש והסוד).

[סדר העבודה הוא אמנם מן הקל אל הכבד, ולכן, ההתחלה היא באופן ד"כחדשים", בכ"ף הדמיון בלבד, אבל עיקר הכוונה היא - לבוא למצב של "חדשים" ממש].

והענין בזה:

ישנה מעלה בענין החזור ונשנה מידי שנה בשנה, עד שנעשה דבר ישן - שלא זו בלבד שאינו נחלש ח"ו, אלא אדרבה: מצד ה"יושן" נוסף חוזק ותוקף בדבר, כי - כאשר רואים שלמרות שינויי הזמנים נשאר הדבר בקיומו ללא כל שינוי ("לא תהא מוחלפת"), הרי זה מוסיף בהכרה וידיעה שענין זה הוא עצמי, איתן ותקיף, שלכן לא שייך בו שינוי. וכמובן בפשטות שאינו דומה ענין שניסו אותו במשך זמן קצר, לענין שניסו אותו במשך זמן ארוך, עד למשך זמן ארוך ביותר - שאז מודגש ביותר התוקף והעצמיות שבדבר.

ולאידך - ישנה מעלה בדבר חדש, שאז נעשה הדבר ביתר חיות והתלהבות כו'.

ובתורה - ישנם ב' הענינים גם יחד: (א) "זאת התורה לא תהא מוחלפת", שזהו התוקף הקשור עם ענין ה"יושן", (ב) ענין ה"התחדשות" שבתורה, שלכן תובעת "תורת אמת" שעניני התורה צריכים להיות "כחדשים", עד ל"חדשים" ממש [ולא "כדיוטגמא ישנה", שלמרות התוקף שמצד ה"יושן" "אין אדם סופנה" (פרש"י ואתחנן ו, ו)].

ועד"ז מובן בנוגע לענין הגאולה:

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

מצד אחד – הנה משנה לשנה נוסף עליו בתוקף הדבר, מצד ה"יושן" שבו – "לא תהא מוחלפת". וביחד עם זה – ישנו גם ענין החידוש ("כחדשים", עד ל"חדשים" מממש) מידי שנה בשנה.

ומובן, שכאשר "תורת אמת" תובעת שהדבר יהי' באופן של חידוש – "חדשים" (כד כבד עם התוקף שמצד ענין ה"יושן"), הרי בודאי שבכחו של כאו"א מישראל לקיים ציווי זה – שהרי "איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן".

וכמובן בפשטות שאף א' לא יתבע ממשהו לעשות דבר שאינו בכחו, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות הקב"ה, "נותן התורה", שהוא בורא הארם ומנהיגו,

ן ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט (שמביאה אדמו"ר הזקן בספרו תניא קדישא (שעהיה"א בתחלתו)) כפי' הכתוב "לעולם הוי' דברך נצב בשמים", ש"דבר הוי'" מהוה את הבריאה בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט, וכמו כן מובן בנוגע לבריאתו של האדם, שבריאתו מתחדשת בכל רגע ורגע מאין ואפס המוחלט],

הרי בודאי לא יתבע מן האדם דבר מסויים – אלא אם כן נתן לו מראש את כל הכחות הדרושים לביצוע הדבר.

ב. והנה, לא זו בלבד שמידי שנה בשנה חוגגים את הגאולה באופן חדש, ככפעם הראשונה, אלא עוד זאת, באופן של הוספה משנה לשנה.

דהנה, מכיון שבנוגע לתוקף שמצד היושן ישנה הוספה משנה לשנה (שהרי משנה לשנה נעשה הדבר יותר ישן, וכתוצאה מזה – בתוקף גדול יותר), הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לענין החידוש – שמשנה לשנה ישנה הוספה גם בענין החידוש.

ובהכרח לומר כן (גם לולי ההוכחה מההוספה שבענין היושן) – שהרי ישנו ציווי התורה שכללות ההנהגה צריכה להיות באופן ד"מעלין בקודש", ציווי המובא להלכה בנוגע לנרות חנוכה (שבת כא, ב). ולכן, אין להסתפק באופן החידוש ("חדשים") שבפעם הקודמת, אלא צריכים להוסיף בזה באופן נעלה יותר.

ויזמתק יותר הקשר ד"מעלין בקודש" שמצינו בנרות חנוכה ליום הגאולה י"ט כסלו – ע"פ ביאור השייכות הפנימית שבין י"ט כסלו לחנוכה (הסמוכים זה לזה), כדלקמן.

ג. הקשר הפנימי די"ט כסלו וחנוכה הוא – ששניהם קשורים עם גילוי והפצת פנימיות התורה:

חנוכה ענינו – נס השמן, ומבאר בעל הגאולה (בדרושי חנוכה, ועוד) ש"שמן" רומז על פנימיות התורה.

ובהקדים:

פארברענגען עם הרבי

כל עניני העולם משתלשלים מהתורה, כמאמר "אסתכל באורייתא וברא עלמא". ולכן, כאשר רואים שיש בעולם לחם ומים, יין ושמן, מובן, שלכל לראש ישנם ענינים אלו בתורה, ומהתורה – נשתלשלו ענינים אלו גם בעולם.

כלומר: יש בחי' בתורה הנקראת בשם "לחם" – כמ"ש "לכו לחמו בלחמי", יש בחי' בתורה הנקראת בשם "מים", יש בחי' בתורה הנקראת בשם "יין", ויש בחי' בתורה הנקראת בשם "שמן".

וכללות החילוק שביניהם: "מים" (וכן "לחם") רומז על נגלה דתורה. "יין" (שלמעלה מ"מים", כמובן בפשטות) רומז על פנימיות התורה, רזי תורה, כמאמר "נכנס יין יצא סוד" – מכיון ש"יין" קשור עם ענין ה"סוד", ו"שמן", שלמעלה אפילו מ"יין", שמן צף ע"ג יין, רומז לבחי' רזין דרזין שבתורה.

וחילוק זה מתבטא גם בסדר הלימוד דחלקי התורה: כשם שבנוגע לחיי הנשמה שבגוף ישנו לכל לראש ענין ה"לחם", שזהו הדבר המוכרח לקיום האדם – "לחם לבב אנוש יסעד" (וכן "מים"), ולאחרי זה באים הענינים שמוסיפים תענוג – יין ושמן, כמו כן הוא בנוגע ללימוד התורה, שהתחלת הלימוד הוא ב"מקרא", "משנה" ו"גמרא" – "לחם" ו"מים" שבתורה, ואח"כ באים ללימוד פנימיות התורה – "יין", עד לרזין דרזין – "שמן".

ומכיון שתוכן הענין דחנוכה הוא "נס השמן", היינו, שענין ה"שמן" מתגלה ומאיר "בחוף", "על פתח ביתו מבחוף" דוקא, נמצא, שחנוכה (נס השמן) ענינו – גילוי והפצת פנימיות התורה, "יפוצו מעינותיך חוצה".

ד. ליתר ביאור:

אודות "נס השמן" – מסופר בגמרא (שבת שם): "בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול, ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים".

והענין בזה:

"שמן" סתם מורה כבר על רזין דרזין שבתורה, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות "פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול" – תכלית השלימות דבני"ן "אתם קרויין אדם" ע"ש "אדמה לעליון"ן, עליו נאמר (דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים גוי" – באופן נעלה יותר מהקדושה ד"גוי קדוש", קדושה שנפעלה במתן תורה בנוגע לכא"א מישראל.

ובפשטות: גם חותמו של יהודי סתם היתה מספיקה לוודא אודות כשרותו של השמן עבור הדלקת הנרות – שהי' "כל ישראל בחזקת כשרות הם"; אלא הכוונה היא להדגיש את גודל העילוי ד"שמן" זה – להיותו "חתום בחותמו של כהן גדול".

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

ולאחרי כל העילויים ד"שמן" זה, הרי תכלית הכוונה היא – להדליק את ה"שמן", ולהאיר על ידו את "בית המקדש", ועי"ז – להאיר את העולם כולו, "משם אורה יוצאה לעולם כולו", ע"י "חלוני שקופים אטומים".

כלומר: יש להוציא את ה"שמן" ממקומו כפי שהוא בפ"ע [לא רק להוציאו ממקומו כפי שהוא בתוך ה"זית" – שהרי כל זמן שנמצא בתוך הזית, אין לו דין משקה כלל, היינו, שאין זה "שמן" כי אם "זית", אלא הכוונה היא – להוציאו ממקומו כפי שנעשה כבר "שמן", לאחרי כתישת הזית], ולהביאו לידי מצב שיפעל על דברים שמחוץ הימנו, עד לפעולה שמאירה את הדבר, היינו, לא רק פעולת השמן החודר ומפעפע בכל דבר שבה עמו במגע, אלא באופן שמאיר את הדבר, ועד להארת הסביבה כולה.

ובזה מתבטא נס השמן דחנוכה – שלא זו בלבד שמצאו את פך השמן, אלא ש"הדליקו ממנו שמונה ימים",

[מצינו במפרשים (מאירי שבת שם) שהנס דיום הראשון הוא – מציאת פך השמן, אבל לדעת רוב המפרשים (ראה ב"י או"ח סתר"ע. ט"ז שם) – גם הנס דיום ראשון קשור עם הדלקת הנרות]. ולא זו בלבד שהשמן מאיר בעצמו, אלא עוד זאת, שמאיר את העולם כולו – "משם אורה יוצאת לעולם כולו", ובלשון הגמרא בנוגע לנר חנוכה: "מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ".

וזהו התוכן דהפצת המעיינות חוצה – שלוקחים את הענינים הכי נעלים דפנימיות התורה, "שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול", ועל ידם מאירים את חושך העולם.

ויתירה מזו: אור זה קשור עם גדרי הטבע, היינו, שחודר ומאיר גם בגדרי הטבע – שהרי אף שבימי חנוכה הי' האור באופן נסי, הנה לאחרי שמונת ימי חנוכה הדליקו בשמן שנעשה ע"פ טבע, ובאופן כזה היתה הדלקת המנורה ע"ד הרגיל.

וענין זה מודגש גם בחנוכה גופא – במספר דשמונת ימי חנוכה, שזהו משך הזמן דכתישת זתים ועשיית שמן כו' ע"פ טבע.

ה. וזהו גם תוכן הענין דגאולת אדמו"ר הזקן בי"ט כסלו – שאז נפעל גילויי החסידות (פנימיות התורה) באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה":

מאסרו של אדמו"ר הזקן הי' כתוצאה מהקטרוג של אלו שטענו ששיטת החסידות תביא לידי חילוק ופירוד בין בני", ואודות טענה זו היתה שקו"ט בחוגי הממשלה, ממשלה אדירה שמשלה בעולם כולו, מכיון שבה היו רוב מנין ורוב בנין דבני", ומפני חושך הגלות – אסרו את אדמו"ר הזקן.

[מאמר המוסגר:

הטעם לכך שמלכות מדינה היא משלה בכל העולם כולו, הוא – כאמור – מכיון שבה היו (בעת ההיא) רוב מנין ורוב בנין דבני", כדאיתא במדרש (מכילתא בשלח

פארברענגען עם הרבי

יד, ה) "כל אומה . . . ששלטה על ישראל שלטה מסוף העולם ועד סופו בשביל כבוד ישראל", היינו, שכאשר הקב"ה הגלה את בני ישראל למדינה מסויימת, הנה לכבודם של ישראל נעשתה מלכות זו "מושלת בכיפה", כפי שמצינו במלכותו של פרעה, במלכות אשור, במלכות בבל, במלכותו של אחשורוש - "מהודו ועד כוש", וכן בנוגע למדינה זו שבה נאסר אדמו"ר הזקן - שבשנים ההם היתה מושלת בכיפה, מכיון שהיו בה רוב מנין ורוב בנין של בני".

ומטעם זה - גם גילוי תורת החסידות הי' במדינה זו:

כאשר בני גולים למקום מסויים - מובן, שגם "תורה" הולכת עמהם בגלות, במכ"ש וק"ו מזה ש"שכינתא בגלותא", כמארז"ל "גלו לאדום שכינה עמהם". ומובן, שב"אדום" גופא, הנה באותו חלק שבו נמצאים רוב מנין ורוב בנין דבני, נמצאת השכינה יותר מבשאר חלקי המדינה, ולכן, גם גילוי התורה במקום זה הוא יותר מבשאר המקומות].

ולאחרי זה היתה הגאולה באופן ד"יתרון האור מן החושך" - ש"חופשה ניתנה לו" ע"י מלכות המדינה עצמה, היינו, שהם עצמם שחררו את אדמו"ר הזקן, כדי שיוכל להמשיך בגילוי והפצת רזין דרזין שבתורה.

ואדרבה: דוקא לאחרי המאסר והגאולה נפעל הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" - ע"ד ובדוגמת החידוש ד"נס השמן" שבחנוכה, שה"שמן" (רזין דרזין שבתורה) מאיר ומתגלה בחוץ, כדלקמן.

ו. חידושו של אדמו"ר הזקן בגילוי תורת החסידות, ובפרט לאחרי הגאולה די"ט כסלו, הוא - "יפוצו מעינותיך חוצה", הן "חוצה" כפשוטו - למקום שהי' עד אז "מחוץ" לגילוי רזין דרזין (או מחוץ לענין התורה), והן "חוצה" ביחס לאדם הלומד עצמו - שהלימוד יהי' באופן של הבנה והשגה בחכמה בינה ודעת שבנפש (כדלקמן ס"ח).

והענין בזה:

לימוד פנימיות התורה, "מעשה מרכבה" וכו' - הי' אצל בני כל הדורות כולם, החל מזמן "מתן תורה", ועוד לפני"ז, כמארז"ל "אברהם אבינו זקן ויושב בשיבה כו'", "מעולם לא פרשה ישיבה מאבותינו אפילו במצרים", ובודאי למדו גם פנימיות התורה, להיותה "נשמתא דאורייתא" [כדאיתא בזהר פ' "בהעלותך את הנרות" (קנב, א)], נשמה שמחי' את כל חלקי התורה, ועי"ז - מחי' את כל אחד ואחת מישראל.

ובפרט בדורו של רשב"י - שעסק בלימוד התורה ("תורתו אומנתו") באופן ד"בי' אחידא בי' להיטא כו' " (זח"ג רצב, א). שזהו כללות הענין דלימוד פנימיות התורה, וגילה זאת לחבריו, ועד ש"אפילו ינוקי בדרא דר"ש זכו לחכמתא עילאה" (זח"א צב,

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

סע"א). ומובן, שלימוד פנימיות התורה ע"י רשב"י וחסדיו - פעל גם על כל אנשי דורו, ועד שפעל בכל העולם כולו.

[מאמר המוסגר:

האמור לעיל שלימוד פנימיות התורה ע"י רשב"י פעל בכל דורו - מובן במכ"ש וק"ו מדבריו של רשב"י "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין" (סוכה מה, ב). ובהקדים:

לכאורה תמוה: הרי התורה ענינה צדק ויושר, וא"כ, כיצד שיך לומר - ע"פ תורה - שרשב"י יוכל "לפטור את כל העולם כולו מן הדין", איזה שייכות יש לו עם ענין ה"דין" שענינו יוכל לפטור את העולם כולו מן הדין?! - אלא הביאור בזה, שרשב"י מסר את נפשו עבור כל אנשי דורו, היינו, שירד מדרגתו לדרגת אנשי דורו, כדי שיוכל לפטורם מן הדין.

והנהגה זו נתחדשה ע"י משה רבינו [כידוע שנשמתו של רשב"י היא ניצוץ מנשמתו של משה רבינו] - כמבואר בזהר (ח"א קו, א. ועוד) שהנהגתו של משה רבינו לא היתה כהנהגת הצדיקים שדאגו רק עבור עצמם כו', אלא הנהגתו היתה באופן שמסר את נפשו עבור כאו"א מאנשי דורו, באמרו: "ואם אין מחני נא מספרך"!

ולכאורה תמוה: הרי מדובר אודות יהודים שחטאו בעגל, שלכאורה, אין להם כל קשר עם משה רבינו, שהרי בעת חטא העגל - הי' משה רבינו בהר סיני (ולא הי' יחד עמהם כלל), ולאחרי שמשה רבינו ירד מהר סיני אליהם - היו הם עצמם בתנועה של חרטה וחשובה כו', וא"כ, מהי שייכותו של משה רבינו עם חוטאי העגל?! - אלא משה רבינו מסר את נפשו לרדת מדרגתו ולהיות בדרגת העם, "העם אשר אנכי בקרב", ולכן הי' יכול לטעון בכל התוקף וע"פ משפט ודין התורה: "ואם אין מחני נא מספרך"!

וזהו גם ההסברה בדבריו של רשב"י - "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין", כנ"ל.

ואם הדברים אמורים בנוגע לענינים בלתי-רצויים (עניני דין כו'), הרי עאכו"כ שכן הוא בנוגע לעניני טוב וקדושה, ובענינו - לימוד פנימיות התורה ע"י רשב"י, שלימוד זה פעל עבור כל אנשי דורו].

ובפרט החל מדורו של האריז"ל - שמאז "מותר ומצוה לגלות זאת החכמה" (אגה"ק סכ"ו).

וטעם הדבר - מפני ירידת הדורות, "אכשור דרא" בתמי': מכיון שחושך העולם גדל והתגבר ביותר - אי אפשר להסתפק במדת הגילוי ד"תורה אור" שהיתה עד אותו הזמן, אלא בהכרח להוסיף בגילוי ד"תורה אור" - ע"י הגילוי ד"זאת החכמה", גילוי "חכמת האמת", "מותר ומצוה לגלות זאת החכמה".

פארברענגען עם הרבי

אבל אעפ"כ, גם גילוי זה הי' רק במקומות מסויימים (חוגים מסויימים וכיו"ב) בלבד, ולא הגיע עדיין עד ל"חוצה". כלומר: גילוי האור דפנימיות התורה פעל אמנם גם ב"חוצה", אבל פעולה זו היתה כתוצאה מגילוי האור דפנימיות התורה במקום מסויים (לא במקום ה"חוצה"), מכיון שלא הי' צורך לגלות ולהביא את האור דפנימיות התורה גופא למקום ד"חוצה".

וזה הי' חידושו של אדמו"ר הזקן, ובפרט לאחר הגאולה די"ט כסלו – שפנימיות התורה גופא תבוא למקום ה"חוצה", "יפוצו מעינותיך חוצה", היינו, שלא זו בלבד ש"מי המעיין" מתפשטים וזורמים ב"נהר" והולכים על פני כל הארץ, אלא עוד זאת, שה"מעייין" עצמו בא באופן של "הפצה" עד למקום ה"חוצה", כדלקמן.

ז. ידוע המשל של אדמו"ר הזקן אודות גילוי והפצת תורת החסידות ("התמים" חוברת ב' ע' מט):

משל ל"בן מלך שנחלה בחולי עצום, והרופאים אמרו שאין תרופה למכתו רק בדרך סגולה לשחק אבנים טובות ולשתות מהמים ההם. . ויחפשו באוצר המלך אחר האבן טוב עם הסגולה הנפלאה ולא נמצא באוצר המלך. ובין כך נתגברה מחלתו של בן המלך. ויחקור אחד החכמים וימצא אשר בכתר המלך ישנה אבן אחת שאין דוגמתה בכתרי המלכים, והאבן ההיא יש בה סגולה לרפא מחלתו של בן המלך. . אבל בינתיים הורע מצבו של בן המלך כל כך עד אשר הרופאים אמרו שאם ישפכו מי הרפואה לתוך פיו ספק אם יקבלם, והאבן היקרה מכתר המלך תלך לאיבוד בלי כל תועלת, ויען המלך ויאמר: יקר הוא כתר המלכות שהוא עטרת תפארת לעושי' וכבוד נעלה לנושאו, והאבן היקרה היא נזר העטרה המכתירה, אבל כל זה הוא כאין וכאפס לגבי מהותו ועצמותו של בן המלך, אשר כדאי שישחקו את האבן היקרה על הספק, פן ואולי תגיע טפה אחת לתוך פיו של בן המלך וירפא מחליו".

כלומר: כל זמן שמחלתו של בן המלך לא היתה אנושה, לא הי' הכרח לשחוק את האבן היקרה שבכתר המלך, אבל כאשר מחלתו של בן המלך נעשתה אנושה ביותר, וענינו כנמשל: התגברות יתירה של חושך העולם וחושך הגלות עד למצב של פיקוח-נפש רוחני אצל בן המלך – הי' הכרח לקחת את ה"מעיינות" דפנימיות התורה, בדוגמת האבן הטובה שבכתר המלך אשר בה תלוי כל יופי הכתר וענין המלכות, ולהביאם עד ל"חוצה" – המקום שבו הפיקוח-נפש הרוחני גדול יותר, שהרי כל העילוי דאבן היקרה שבכתר המלך הוא "כאין וכאפס לגבי מהותו ועצמותו של בן המלך", ולכן "כדאי שישחקו את האבן היקרה על הספק, פן ואולי תגיע טפה אחת לתוך פיו של בן המלך".

ולכן, לא הספיק הענין ד"מותר ומצוה לגלות זאת החכמה" כפי שהי' בזמנו של האריז"ל, גילוי עבור חוגים מסויימים בלבד (למרות היותם חוגים רחבים כו'), אלא הי'

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

הכרח לגלות את המעיינות דפנימיות התורה בכל החוגים ובכל המקומות, עד למקום שהוא במצב של "חוצה", ששם הסכנה דפקו"נ גדולה יותר.

וענין זה נפעל ע"י הגאולה ד"ט כסלו, כידוע שיחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (תורת שלום ע' 112) שעיקר הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" התחיל לאחרי פטרבורג - כאמור לעיל ש"חופשה ניתנה לו" ע"י ממשלת המדינה עצמה כדי שיוכל לגלות ולהפיץ רזין דרוזין שבתורה, ובלשון הגמרא (מגילה ג, א): "אע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו", וכתוצאה מזה - "חרדה גדולה נפלה עליהם", עד שהם עצמם הכריזו שצריכים לשחרר את אדמו"ר הזקן ולהניח לו לעבוד עבודתו בהפצת המעיינות ביתר שאת וביתר עוז, היינו, שה"חושך" עצמו הכריז שבהכרח לפרסם ולהפיץ את האור דפנימיות התורה, כך שאור זה יחדור עד לחושך כפול ומכופל לעקבתא דמשיחא.

ח. והנה, נוסף על הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" כפשוטו, לכל החוגים ובכל המקומות, ישנה משמעות נוספת ב"חוצה" - ביחס לאדם עצמו, היינו, שלימוד רזין דרוזין שבתורה לא ישאר בפנימיות הנפש בלבד, אלא שלימוד זה יחדור גם ל"חוצה" - הן ביחס להבנה והשגה בחכמה בינה דעת שבנפש, והן ביחס לענין של מעשה בפועל [שהרי לימוד שלא ע"מ לעשות הוא היפך התורה, שענינה - הוראה], היינו, שהלימוד חודר בכל כחות נפשו, חב"ד שבנפש, עד לענין של מעשה בפועל.

וזהו החידוש שנפעל ע"י אדמו"ר הזקן, ובפרט לאחרי הגאולה ד"ט כסלו - שאז התחיל עיקר גילוי תורת החסידות באופן ד"יתפרנסון", ע"ד ובדוגמת ענין ה"פרנסה" כפשוטה, שתכליתה - לא רק שיש בידו ריבוי נכסים, ואפילו "בגד ללבוש", אלא העיקר הוא - "לחם לאכול", אכילה החודרת בפנימיותו של האדם, ולא רק אכילת "לחם" בלבד, המוכרח לקיום האדם, אלא גם אכילת עניני תענוג, כמודגש בפסוק "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך", לא רק "ארץ" סתם, אלא "הארץ הטובה" - לחם מ"חטה" שהיא משבעת המינים שבהם נשתבחה ארץ ישראל לגבי כל שאר הארצות. ודוגמתו בנמשל - שלימוד רזין דרוזין דתורה חודר בפנימיותו של האדם, באופן של הבנה והשגה בשכל אנושי.

ומכיון שלימוד רזין דרוזין שבתורה חודר בפנימיותו של האדם, מובן, שכל מציאותו חדורה בענין זה, עד שהדבר ניכר בו גם כאשר לומד נגלה דתורה - "לחם" שבתורה, ובלשון הגמרא (ב"מ פה, רע"ב): "ברכו בתורה תחילה", לימוד התורה בהקדמת "ברכת התורה", שתוכנה - ההכרה והידיעה שהתורה היא תורתו של הקב"ה, היפך הענין ד"אותי עזבו ותורתי שמרו" רחמנא ליצלן, שהעצה לזה היא - לימוד פנימיות התורה, "המאור שבה מחזירו למוטב" (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז).

ובפשטות: בעת לימוד נגלה דתורה - חדור היהודי ברגש של אהבת ה' ויראת ה', וענין זה (אהו"י"ר) נפעל ע"י לימוד פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה, כפס"ד הרמב"ם (הל' יסוה"ת רפ"ב) "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם

פארברענגען עם הרבי

במעשיו כו' ויראה מהן חכמתו כו' לידע השם הגדול", באופן של ידיעה דוקא – הבנה והשגה, ובלשון הכתוב: "דע את אלקי אביך".

וכן פוסק בהתחלת ספרו: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון. . וכל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", "לידע" דייקא, ולא (רק) "להאמין", היינו, שענין זה צריך לחדור בהבנה והשגה בשכל שבמוח הגשמי הקשור עם הגוף ונפש הבהמית, כך שאף היא (נפש הבהמית) תהי' חדורה בענין זה לא רק מצד אמונה, "מאמינים בני מאמינים" [שהחידוש בזה הוא – בנוגע לנפש הבהמית, כי בנוגע לנפש האלקית – מאי קמ"ל, הרי היא "חלק אלקה ממעל ממש"? ! אלא החידוש הוא שגם מצד נפשם הבהמית נמצאים בני" במעמד ומצב ד"מאמינים בני מאמינים"]. אלא באופן של ידיעה שכלית.

[וכמדובר כמ"פ שספרו של הרמב"ם הוא – לכל לראש – פס"ד להלכה, ובלשון הרמב"ם בהקדמתו לספרו: "הלכות הלכות".

ישנם אמנם בספרו גם עניני רמז כו', ולדוגמא – בהתחלת ספרו: ידוע מ"ש נכדו של הרמב"ם אודות הטעם להתחלת הספר בתיבות "יסוד היסודות ועמוד החכמות" – מכיון שהר"ת שלהם הוא: הוי', השם הכי נעלה, מכל ז' השמות [ובפרטיות יותר – עשר השמות] שאינם נמחקים, שם העצם, שם המפורש ושם המיוחד; אבל לכל לראש הרי זה ספר של "הלכות".

ונמצא, שהרמב"ם פוסק להלכה שישנו חיוב "לידע שיש שם מצוי ראשון כו'", ידיעה דוקא, באופן של הבנה והשגה בשכל אנושי].

והנה, ביאור עניני רזין דרזין שבתורה באופן שיהיו מובנים בשכל אנושי ("יתפרנסון") – הרי זה ענין של ירידה, ובלשון המשל דלעיל: שחיקת אבן היקרה שבכתר המלך וערבו בה עם מים.

ולכן, כאשר מבארים עניני רזין דרזין ע"י משלים ודוגמאות, "מבשרי אחזה אלקה", כדי שהדברים יהיו מובנים בשכל אנושי – מבהירים ומדגישים מיד שאין זה אלא משל ודוגמא בלבד, ואין זה בערך כלל לגבי הנמשל – להבדיל בכו"כ דרגות ועילויים כו'.

עצם הענין דביאור עניני התורה ע"פ "משל" – אין זה דבר חידוש, שהרי "דיברה תורה כלשון בני אדם", כמ"ש הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"א ה"ח) בפירושו מ"ש בתורה "יד ה'", "עיני ה'" וכיו"ב; אלא החידוש הוא – שאפילו עניני רזין דרזין שבתורה באים באופן של ביאור והסברה "כלשון בני אדם", באופן המובן בשכל אנושי.

וטעם הדבר – מפני שצריכים להציל את חייו של בן המלך, ואין אפשרות אחרת מלבד שחיקת האבן היקרה שבכתר המלך, כמבואר במשל הנ"ל.

ט. עפ"ז מובן הקשר שבין י"ט כסלו לימי חנוכה – שבשניהם מודגש הענין ד"פיוצו מעינותיך חוצה":

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

נתבאר לעיל שתוכן נס השמן דחנוכה הוא – שהשמן, רזין דרזין שבתורה, אינו נשאר בתור מציאות בפ"ע, אלא התכלית היא להדליק את השמן שיתחיל להאיר, ולא רק שיאיר בעצמו, אלא שיאיר "מבחוץ", "על פתח ביתו מבחוץ".

וזהו גם החידוש ד"ט כסלו – "פוצו מעינותיך חוצה", היינו, שהגילוי דפנימיות התורה ("שמן") יחדור להאיר את כל מציאותו של האדם, ועד שמאיר אפילו ב"חוצה".

ואף שזהו ענין של ירידה כו' – הרי אדרבה: ע"י ירידה זו נפעל עליו גדול ביותר, כיתרון האור מן החושך וכיתרון החכמה מן הסכלות, היינו, שע"י הירידה דרזין רזין שבתורה באופן של הבנה והשגה בשכל אנושי – "סכלות" בערך ל"חכמה" דקדושה [שהרי פשיטא שאין הכוונה ל"סכלות" כפשוטה, כי אם ל"סכלות" בערך וביחס לאמיתית ענין החכמה דקדושה, אף שבעצם הרי זו חכמה גדולה ועמוקה כו' (ראה זח"ג מז, ב. סה"מ תש"ט ע' 52)], נפעל הענין ד"יתרון האור" ו"יתרון החכמה". וכמודגש גם בתוכן הענין דחנוכה – שענין האור נפעל דוקא עי"ז שה"שמן" יוצא ממקומו ודרגתו ונמשך למטה כו'.

י. ע"פ האמור לעיל אודות השייכות ד"ט כסלו לחנוכה, יומתק גם מה שהענין ד"מעלין בקודש" שמצינו בנרות חנוכה (בנוגע להלכה בפועל) מודגש גם ב"ט כסלו (כנ"ל ס"ב) – מכיון שתוכן שניהם שוה, הפצת המעיינות חוצה.

ויש להוסיף כזה – שהענין ד"מעלין בקודש" קשור גם עם תוכן הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" גופא. ובהקדים:

הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" הוא מעין ובדוגמת המצב שיהי' בביאת משיח צדקנו – כמ"ש הרמב"ם בהל' תשוכה (פ"ט ה"ב) ובסיום וחותרם ספרו (סוף הל' מלכים): "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח... אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה", לפי שאז "יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

כלומר: לא זו בלבד שבני האדם – "אתם קרויין אדם" – "ישיגו דעת בוראם כפי כח האדם", באופן ד"כמים לים מכסים", בדוגמת מי הים – "מי הדעת הטהור" (כמ"ש הרמב"ם בסיום הל' מקוואות), שמכסים על הנבראים שבים, עד שכל חיותם היא – מי הים, כמשל הידוע דר"ע (בסיום מסכת ברכות (סא, ב)), אלא עוד זאת: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", היינו, שאפילו עניני ארציות, אכילה ושתי' ודומיהן, "כל מעשיך" ו"כל דרכיך", וכל הענינים הגשמיים שבעולם, יהיו חדורים בגילוי אלקות, וכמ"ש "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר גו'", היינו, לא רק באופן של הבנה והשגה בשכל, אלא אפילו הבשר הגשמי יחוש וירגיש את גילוי כח הפועל בנפעל.

פארברענגען עם הרבי

וענין זה מפורש גם בנגלה דתורה: אמרו חז"ל (מדרש תילים מזמור עג. יל"ש ירמי' רמז שטו) "בעולם הזה אדם הולך ללקוט תאנים בשבת אין התאנה אומרת כלום, אבל לעתיד לבוא, אם אדם הולך ללקוט תאנה בשבת היא צווחת ואומרת שבת היום . . שנאמר כי אבן מקיר תזעק", היינו, שגם הענינים הגשמיים שבעולם יהיו חדורים בגילוי אלקות.

ובנוגע לענינו:

כאשר מדובר אודות חגיגת הגאולה די"ט כסלו, יכולים לשאול: כיצד יתכן לתבוע מיהודי לחגוג מאורע שאירע לפני למעלה ממאה וחמישים שנה – באותו אופן כפי שהי' בפעם הראשונה, ויתירה מזו: באופן ד"מעלין בקודש"?!

והמענה לזה – בפשטות:

י"ט כסלו ענינו – גילוי תורת החסידות, מעין ובדוגמת הגילוי דלעתיד לבוא, "מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים", "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר גו'". ומכיון שגילוי זה הוא למעלה מההגבלה דזמן ומקום, הרי אין כל פלא בכך שבענין זה אינם חלים השינויים הקשורים עם ההגבלה דזמן ומקום, ולכן, יכולים לחגוג את החגיגה די"ט כסלו ריבוי שנים לאחר המאורע – באותו אופן כפי שהי' בפעם הראשונה.

ואדרבה: ההגבלה דזמן ומקום (שינויי הזמן והמקום מהמאורע של הגאולה בפעם הראשונה), תכליתה – שיהי' יתרון האור מן החושך [ע"ד ובדוגמת העילוי שנפעל ברזין דרזין שבתורה עי"ז שנתגלו באופן של "יתפרנסון" לגבי רזין דרזין מצד עצמם], ובענינו – החגיגה די"ט כסלו באופן ד"מעלין בקודש", היינו, שמשנה לשנה נוסף עילוי גדול יותר לגבי הגאולה בפעם הראשונה.

יא. ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע למעשה בפועל – כדבר משנה "המעשה הוא העיקר":

כאשר מגיע יום הגאולה בכל שנה ושנה – הנה "הימים האלה נזכרים ונעשים", כפירוש האריז"ל שכאשר "נזכרים" כדבעי, אזי חוזרים ו"נעשים" כל הענינים שהיו בפעם הראשונה. עד לעשי' בפועל, בעולם העשי' הגשמי והחומרי.

ומכיון שגאולת י"ט כסלו ענינה "יפוצו מעינותיך חוצה" – מובן, שביום זה צריכים להחליט להוסיף בלימוד פנימיות התורה, "נשמתא דאורייתא",

וכתוצאה מזה – הוספה בלימוד נגלה דתורה, גופי תורה, כמוכן בפשטות שהנשמה והגוף הולכים בד-בבד, ולא שייך להפריד ביניהם,

ולא רק בנוגע לעצמו, אלא באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה", הן בנוגע להפצת "שמן" שבתורה, הן בנוגע להפצת "יין" שבתורה, והן בנוגע להפצת "מים" ו"לחם" שבתורה,

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

ומכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" – מובן, שעי"ז נפעל הפצת הענין דקיום המצוות במעשה בפועל.

וע"י כללות הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" – ממחרים את קיום היעוד "אתי מר" דא מלכא משיחא, באופן ד"אחישנה",

"והקיצו ורננו שוכני עפר", ובעל הגאולה בתוכם, וכולם יחדיו הולכים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", באופן של תמידיות ונצחיות (בדוגמת הנצחיות שבתורה, לא תהא מוחלפת) – נחלת עולם לעם עולם ע"י תורת עולם,

ובארץ ישראל גופא – לירושלים עיר הקודש, להר הבית, עד לקדש הקדשים שבביהמ"ק, "מקדש אדני- כוננו ידיך",

וכאמור – באופן ד"אחישנה", במהרה בימינו ממש.

שיחה ב'

יב. את ביאור תוכן הגאולה די"ט כסלו, יש לחפש לכל לראש בדבריו של בעל הגאולה עצמו, ובפרט בדברים שנאמרו על ידו בסמיכות לגאולתו.

בענין זה אנו מוצאים את מכתבו הידוע, שבו ביאר בפרטיות את ענין הגאולה ואופנה. ולמרות שמכתב זה נכתב ליחידי סגולה, הרי היות שלאחר מכן התפרסם המכתב (ונראה שהפירסום הי' תיכף לאחר כתיבתו), מוכח שהכוונה במכתב זה היא ללמד הוראה לא רק עבור יחידי סגולה, דהיינו ענין של גאולה כפי שהוא קשור עם יחידי סגולה – אלא זהו ענין הקשור עם כל אחד מישראל ועם כל ישראל, ענין השייך לכל אלה שהמכתב הגיע אליהם, וגם אלו שהמכתב יגיע אליהם בעתיד.

יג. באותו מכתב אנו רואים דבר תמוה הדורש ביאור :

בתארו את אופן גאולתו, מבאר אדמו"ר הזקן "כי זה היום אשר עשה ה' עמנו הוא יום שנכפל בו כי טוב . . וכשקריתי בספר תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי . . יצאתי בשלום". כלומר, הגאולה יש בה תוכן וענין עמוק ונעלה ביותר, הקשור עם "יום השלישי שהוכפל בו כי טוב", עם הפסוק "פדה בשלום נפשי", ועם עוד פרטים שבאותו מכתב – דברים שמעלתם מובנת אפילו לאנשים כערכנו, וכ"ש וק"ו ליחידי סגולה שאליהם הופנה המכתב.

ולמרות זאת מאריך אדמו"ר הזקן במכתבו ומבאר "כי הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ והפליא והגדיל שמו הגדול והקדוש אשר נתגדל ונתקדש בעיני כל השרים וכל העמים אשר בכל מדינות המלך אשר גם בעיניהם יפלא הדבר הפלא ופלא וענו ואמרו

פארברענגען עם הרבי

על זאת כי אם מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו", כלומר, הוא נותן חשיבות יתירה להשפעתה של הגאולה על "כל השרים וכל העמים", ומאריך בכמה פרטים בדבר, והמעייין במכתב (שכבר נדפס - אגרות קודש אדה"ז ע' צז ואילך) הרי אותיות מחכימות ומאירות, וכשיתבונן המעיין בזה ימצא שם אריכות גדולה בכמות וכ"ש באיכות.

נשאלת איפוא השאלה: מכתב זה נכתב לכל לראש ליחידי סגולה, הרלו"צ מברדיטשוב, אחד מגדולי תלמידי הרב המגיד, ולר"ב ממזיבוז, נכדו של הבעש"ט, ואדמו"ר בדורו וגם לאח"ז ע"י ספריו וכו' - ואם כן צריך עיון גדול: יחידי סגולה אלה הרי ידעו והבינו את תוכנו העמוק של המאסר והגאולה, וכיצד זה ה' קשור להפצת פנימיות התורה וכו' (שהרי סיבת המאסר והגזירה נתפרסמה בכל המדינה כולה, ובודאי שגדולי ישראל בדור ההוא ידעו על כך), ובמילא, איזו תפיסת מקום יש להשפעת הגאולה על השרים והעמים לגבי ענינה העמוק של הגאולה עצמה, ולמאי נפק"מ מה אמר על כך גוי בפטרבורג?!

נכון אמנם שאין אלה גוים סתם אלא שרים, שרי המדינה וכו', שבהם היתה תלוי גאולתו (ע"פ הטבע), אבל נוסף לכך שגם שרים אלה הם לאמיתו של דבר "כגרון ביד החוצב בו" (בידי הקב"ה), הנה האריכות במכתב אדמו"ר הזקן אינה רק בנוגע לחלק זה שהם נתנו לו חופשה, אלא בנוגע לפעולת הגאולה עליהם לאחר מכן, וגם בנוגע לדבריהם, ש"ענו ואמרו" כי מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו.

יד. ומכיון שלמרות הפלא שבדבר המציאות היא שאדמו"ר הזקן מאריך בכנין זה במכתב הנ"ל, מכתב שנכתב לגדולי תלמידי הרב המגיד שהיו גדולים בפנימיות התורה, שזהו (לכאורה) עיקר ענין הגאולה דיי"ט כסלו (אפשרות הפצת פנימיות התורה), ובהתחשב בדבריו של אדמו"ר הצ"צ על לשונו של אדמו"ר הזקן בכלל, שזהו "לשונו הזהב", כלומר, שכל מילה ומילה משקלה זהב (דברים שכותב הצ"צ על לשונו של אדה"ז בכלל, וכ"ש שהם חלים בצורה משמעותית יותר לגבי דברים שנכתבו בנוגע למצבו של יהודי, מצבו של נשיא בישראל, ובקשר למאסר וגאולה הקשורים עם מצב כללות עם ישראל) - בהכרח לומר, שיש קשר פנימי בתוכן שני הענינים, הגאולה המאפשרת את הפצת פנימיות התורה, והשפעתה על עמי הארץ.

אלא שהדבר נרמז בדבריו הקצרים של אדמו"ר הזקן, שכן לשונו היא מדוקדקת וקצרה, כדברי הרמב"ם בנוגע ללשון המשנה שהיא "דבר קצר וכולל ענינים רבים".

וקשר זה שבין שני הענינים הנ"ל אינו רק בפנימיות הענינים, שבתחום ההבנה של אדמו"ר הזקן עצמו או יחידי סגולה אלה שאליהם הופנה המכתב מלכתחילה, אלא, היות שהמכתב הגיע סוף-סוף לידי כל אחד מישראל, בהכרח לומר שקשר זה יש בו מובן פשוט, והוראה מעשית בנוגע לפועל גם לאנשים כערכנו.

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

ודבר זה מוכרח בלאו הכי: כל אלה שהמכתב הגיע לידם מתעוררת אצלם מיד השאלה הנ"ל: בשעה שאדמו"ר הזקן עמד במצב של רוממות הנפש, במצב של גאולה וכאשר חופשה ניתנה לו להפיץ את המעיינות בכל רחבי המדינה; כיצד הקדיש מזמנו היקר וטרח לכתוב במכתבים אלה ע"ד ענינים הקשורים לגוים!?

ובהכרח לומר, שגם התשובה לשאלה זו היא בהשג ידו של כל אחד שהמכתב הגיע אליו, ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט (שהובאה ע"י רבותינו נשיאינו) שכל דבר שאדם רואה או שומע הוא יכול וחייב ללמוד מכך הוראה בעבודתו לקונו, ובפרט ענין חשוב כל כך, כמכתבו של אדמו"ר הזקן.

ובהתאם לכלל הידוע שדברי תורה הם "כפטיש יפוצץ סלע", מתחלקים לכמה ניצוצות (ראה שבת פח, ב, ובכ"מ. וראה לקו"ש חכ"א ע' 29 ואילך), ובפרט ע"פ מאמר רו"ל שיש ע' פנים לתורה, ועוד זאת - בכתבי האריז"ל איתא שיש ס"ר פירושים בכל ענין שבתורה, בהכרח לומר, שאחד הפירושים שבענין זה יש לו קשר ישיר לענין של מעשה בפועל גם לאנשים כערכנו.

טו. וי"ל בדרך אפשר הביאור בזה:

במכתב זה מלמד אותנו רבינו הזקן שני ענינים כלליים, האחד בנוגע לעבודת האדם בעצמו, והאחד בנוגע לפעולתו עם הזולת.

הגאולה שבי"ט כסלו בכלל מלמדת אותנו שעל האדם לגאול את עצמו מהגבלותיו, ולהתרום מעבר לכל מדידה והגבלה.

אלא שאם הי' אדה"ז כתב במכתבו זה רק אודות פעולתה של הגאולה בנוגע להפצת פנימיות התורה וכו', היתה קיימת אפשרות להניח, שה"גאולה" בעבודת האדם צריכה להיות רק בעניני תורה ומצוות.

דהנה אמרו רו"ל על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כאו"א מישראל", היינו, שתכלית עבודתו של כאו"א מישראל - להיות מקדש ומשכן לו ית', וזהו כל חייו לעסוק בתורה ומצוותי', "היא חיינו ואורך ימינו". ובהתאם לכך עלול אדם לחשוב, שההוראה מן גאולת י"ט כסלו היא שעליו להפיץ את מעיינות החסידות בתוך המקדש הפרטי שלו, עד ל"חוצה" שבתוכו.

על כך מלמד אותנו המכתב האמור שאין זה מספיק, כי כשם שהגאולה בי"ט כסלו פעלה לא רק בעניני פנימיות התורה אלא גם על השרים והעמים, כן גם ה"גאולה" הפרטית צריכה להיות לא רק בעניני תומ"צ, אלא גם ב"כל מעשיך" ו"כל דרכיך", דהיינו בקיום הציווי ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו".

במלים אחרות: ההתעסקות בכל מעשיו לשם שמים ובכל דרכיך דעהו צריכה להיות לא רק בהתאם לחיוב שבדבר ע"פ הדין שבנגלה דתורה (בשו"ע), אלא עליו לעסוק בכך

פארברענגען עם הרבי

מתוך "נשמתא דאורייתא", מתוך חיות מיוחדת ובכוונה מיוחדת - ובלשון ההלכה: "לפנים משורת הדין", באופן של "מדת חסידות".

ובזמן הזה נוסף עוד ענין: בזמן הגמרא היו עניני "לפנים משורת הדין" בבחינת "מידת חסידות", והי' צורך ללימוד מיוחד מכך, שלמדהו בגמרא (ב"מ ל, ב) מהפסוק "אשר יעשון - זו לפנים משורת הדין", ועד שאמרו בגמ' (שם) "לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה". ולא עבדו לפנים משורת הדין, היינו שבזמן ההוא לא נכלל ענין "לפנים משורת הדין" ב"דין תורה"; אמנם בזמן הזה כבר נכללו דינים אלו בתוך השו"ע (ראה שו"ע חו"מ סרנ"ט ס"ה. שם ס"ב. וראה שו"ע אדה"ז סקנ"ו ס"ג), משום שבזמננו ה"לפנים משורת הדין" שבש"ס הוא בגדר דין.

וטעם הדבר הוא, כי היות שנוסף בחושך העולם - מובן שיש להוסיף לעומת זה ב"אור" שבעולם.

ואם כן, גם ההתעסקות ב"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" באופן של "לפנים משורת הדין" ע"פ שו"ע עדיין איננה מבטאת מספיק את ענין הגאולה, ויש לעסוק בכך גם לפנים משורת דין זה שבשו"ע!

טז. הוראה נוספת ממכתב אדה"ז הנ"ל - בנוגע להנהגת האדם בתוך סביבתו, ובהקדים:

ההתעסקות ב"מעשיך" וב"דרכיך" (שצריכה להיות תוך כדי מעשה ועבודה כפשוטה כדברי המכילתא "ששת ימים תעבוד - זו מצות עשה"), נעשית בזמן הגלות באופן של מגע ומשא עם אומות העולם; כך רצה הקב"ה, שבזמן הגלות יצטרכו בני ישראל לעזרתם של "זרים" [בטרם בוא המצב של "ועמדו זרים ורעו צאנכם"] המושלים בכיפה, ודוקא כאשר שלום אצלם - נעשה שלום גם אצל בני ישראל, ובלשון הפסוק "כי בשלומה יהי' לכם שלום". ומטעם זה נקבע גם הכלל ש"דינא דמלכותא דינא".

ודבר זה ש"דינא דמלכותא דינא" אינו בסתירה לדיני התורה, שהרי ידוע מה שמבואר בפוסקים, שבמקום ש"דינא דמלכותא" עומד בסתירה לדין בשו"ע לא קיים אז הכלל "דינא דמלכותא דינא", כי דיני התורה לא "הלכו" לכתחילה לגלות, שהרי זאת התורה לא תהי' מוחלפת, התורה אין בה שום שינוי מזמן ביהמ"ק לזמן הגלות; הכלל "דינא דמלכותא דינא" חל רק בענינים כאלה שבהם קובע מלכתחילה ע"פ התורה "מנהג התגרים" וכיו"ב, ומנהגי המדינות וכו' [הקשורים, דרך אגב, עם מזלה של כל מדינה ומדינה], ועוד זאת - המעיין בדברי הפוסקים יבין, שעצם "דינא דמלכותא" מקבל את התוקף של דין תורה!

[וע"ד הנאמר בכ"מ לגבי הוראות הרופא, שהיות שהתורה אמרה שבמצב של העדר הבריאות יש לקיים "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" ע"י "ורפא ירפא", הרי הממלא את הוראות הרופא, מקיים בכך את דין התורה].

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

בהתאם לכך יכול אדם לחשוב, שעליו להסתפק במילוי "דינא דמלכותא", ו"דרשו בשלום העיר גו' כי בשלומה יהי' לכם שלום" - מבלי להשפיע משהו משלו בתור איש יהודי ובכך לקדש את השם.

הרי ביחס לזה ידוע הסיפור המפורסם עם ר' שמעון בן שטח עם האבן הטובה והחמור וכו' (דברים רבה פ"ג, ה), שהתנהגותו המיוחדת של ר"ש בן שטח גרמה לקידוש שם שמים שאין כמוהו!

ומזה אנו למדים שאין על היהודי להסתפק בקיום "דינא דמלכותא", אלא עליו להתנהג גם ביחס לגויים באופן של "לפנים משורת הדין", "באמונה", כך שהדבר יגרום לקידוש השם.

[והרי הסיפור עם ר"ש בן שטח הי' בזמן הסנהדרין, בזמן שביהמ"ק הי' קיים, ור"ש בן שטח עצמו כבר חזר באותו זמן ממצרים והי' מחברי הסנהדרין ואעפ"כ הוא מצא לנכון להדגיש במיוחד כיצד יש להשתדל לקדש שם שמים גם בעיניו של ישמעאלי.

וסיפור זה יש בו גם תוקף של הוראה, שהרי הוא חלק מה"תורה" (מלשון הוראה), ולא עוד אלא שיש בו מעלה יתירה אפילו לגבי שאר החלקים שבתורה, ושלא כדעת הטועים שסיפורי התורה אינם הוראות ח"ו - שהרי ידוע שאין למדין הלכה לא ממשנה וכו' ולא מהלכה עד שיאמר לו הלכה למעשה, ומעלה יתירה במעשה בפועל ד"מעשה רב", כך שהעובדה שדבר זה אירע במעשה בפועל דוקא - מהווה הוראה ברורה ביותר].

ובלשון הגמרא (שבת לא, א) שאחת השאלות ששואלים את האדם לאחר מאה ועשרים שנה היא - "נשאת ונתת באמונה", היינו שלא מספיקה ההתנהגות הנראית כהולמת וצודקת, אלא צ"ל "באמונה", עוד יותר מ"דינא דמלכותא" וכו',

וחשיבות הדבר מודגשת בכך, שאפילו בשעה שאין לו לאדם אפשרות לתקן זאת (לאחר מאה ועשרים), בכל זאת שואלים אותו שאלה זו.

והיות שקיום ציווי זה ד"נשאת ונתת באמונה" הוא מחמת היותו ציווי התורה אשר "דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום" - מובן, שהתנהגות זו פועלת על הסביבה באופן של נועם ושלום, קידוש השם בעיני מלך המדינה ושרי המדינה ושרי העמים וכו'.

יז. במלים אחרות:

ע"פ התורה אין לו ליהודי להסתפק בכך שהוא מקיים את מצוות התורה, אלא עליו לעשות את כל התלוי בו להשפיע גם על אוה"ע שמסביבו, ע"י קידוש השם וכיו"ב.

ולמרות שיש הבדלה בין ישראל לעמים, ולמרות שקיימת הטענה (טענת המבלבלים) "דיו שיפקיע את עצמו" ולמה לו להתעסק עם אוה"ע ושרי המדינה - הרי ע"פ התורה

פארברענגען עם הרבי

קיים החיוב לדאוג גם לאוה"ע שסביבו, ובלשון הפסוק "ודרשו בשלום העיר אשר הוגליתם שמה והתפללו בעדה", והרי "שלום העיר" יכול להיות רק כאשר "העיר" או "המדינה" מתנהגת בהתאם להוראת התורה.

וכמובא ברמב"ן (ובספרי כמה גדולי ישראל) ש"שלום העולם" יש לו קיום ע"י שבע מצוות בני נח, המבטיחות שיהי' ("לא לתוהו בראה", אלא) "לשבת יצרה". ובפשטות הענין, ששבע מצוות בני נח עם כל סעיפיהם [שלושים מצוות (ראה חולין צב, סע"א)] – אלה הם יסודות הקיום של ישוב בני אדם בכל העולם כולו, כנראה בחוש.

וזהו מה שפוסק הרמב"ם בספרו (הל' מלכים פ"ח ה"י) ש"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח", ובהדגשה – שציווי זה הי' בשעת מ"ת לישראל, יחד עם נתינת כל שאר תרי"ב מצוות, היינו, שעל כל אחד ואחד מישראל מוטל חיוב מיוחד להשפיע על אוה"ע לקיים את שבע מצוות בני נח.

יח. והנה יש כאלה העושים חשבון מסויים שיש בו שוחד עצמי, כך שמתערב בזה השכל האנושי וגם השכל דנה"ב – ובאים למסקנא היפך ממובנם הפשוט של דברי הרמב"ם, שכוונתו של הרמב"ם היא לאחר ביאת משיח צדקנו, או בזמן שביהמ"ק הי' קיים וכיו"ב.

וההוכחה שהם מביאים לדבריהם היא מן העובדה שלא ראו ענין זה אצל גדולי ישראל בזמנים הקודמים.

אמנם, בנוסף לכך ש"לא ראינו אינו ראי". ולא חייבים לספר את כל מה שאירע לאבותינו – לכל אחד המחפש קושיות ורוצה לעשות קשיים בהפצת היהדות, כמה תשובות בדבר, וכדלקמן.

יט. קודם כל מופרך הדבר מבחינה עיונית, לומר שהרמב"ם כתב דברים שאינם קיימים בזמננו – כי כל פסקי הרמב"ם הם חלק מהתורה הזאת שלא תהי' מוחלפת ולא ייתכן בה כל שינוי, וכ"ש מצוה חשובה כזו שיש לומר שהיא נמנית בין תרי"ג מצוות (אלא שהיות ואין לכך קשר לדברים האמורים – אין כאן המקום להאריך בזה).

ובפרט ע"פ הידוע בגודל מעלת כל דבריו של הרמב"ם:

א) ידוע שספרו של הרמב"ם כולל לא רק "הלכות הלכות" כפי שהוא כותב בהקדמתו, אלא גם ענינים של סתרי תורה וסודות התורה, כמודגש בזה שהרמב"ם פותח את ספרו במלים "יסוד היסודות ועמוד החכמות" – ראשי תיבות שם הוי'. והרי כוונת הרמב"ם ב"יסודות" כאן אינה (כברוב המקומות בספרו) לד' יסודות ארמ"ע, אלא ליסודות הבריאה והיצירה כולה, כולל ענינים רוחניים – וזה מתאים ע"פ סודות התורה, ששם הוי' הוא שם העצם ושם המפורש ושם המיוחד וכו'.

ו]ולמרות שידועה השאלה על כך מן המפורש בקבלה (ספר הגלגולים) שעיקר ענינו של הרמב"ם הי' רק נגלה דתורה (שלא כהרמב"ן שענינו הי' פנימיות התורה), כבר

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

ידוע מ"ש בזה המגדל עוז (הל' תשובה פ"ה ה"ה), וגם מובא בכ"מ (ראה הנסמן בלקו"ש ח"ג ע' 968 הערה 18) שבסוף ימיו למד סתרי תורה. ואף שיש מקשים גם על זה – אין כאן המקום להאריך בזה].

(ב) מלבד זאת חלים על דברי הרמב"ם דבריו של ר' יונתן אייבשיץ בספרו "אורים ותומים" לגבי פסקי השו"ע והרמ"א וכל הספרים שנתפשטו בכל תפוצות ישראל, ש"רוח ה' נוססה בהם".

ועפ"ז מבאר שם מה שמצינו שיש גדולי ישראל האומרים פירושים רבים בדברי הספרים שנתפשטו בכל תפוצות ישראל, דלכאורה, אין זה מציאותי לומר שהכותבים התכוונו בדבריהם לכל הפירושים וכו' – דבר כזה לא יתכן במציאות, אם מחמת שהכותב הי' עסוק בדברים אחרים או מחמת איזו סיבה שתהי'. אלא התירוץ לכך הוא – ש"רוח ה' נוססה בהם", ולכן כתבו דבריהם בלשון המתאימה לאמיתה של תורה, כך שהם מקבלים את התוקף והמעלה של כל דברי התורה, בזה שהם כוללים בתוכם את כל הפירושים שאפשר ללמוד בהם.

וכידוע גם מ"ש אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע: "שמעתי בשם רבינו נ"ע שכל המחברים עד הט"ז והש"ך והם בכלל עשו חבוריהם ברוח הקודש" (המשך תער"ב ח"ג ע' א'שפה).

ויש להוסיף בזה – שספרים אלו שנתפשטו ונתקבלו בכל תפוצות ישראל, חלים עליהם דברי הרמב"ם בריש הל' ממרים לגבי המנהגות והגזירות שפשטו בכל ישראל שחלה עליהם המ"ע ד"על פי התורה אשר יורוך" והמל"ת ד"לא תסור".

וענין זה נוגע גם להלכה למעשה – לענין "טעה בדבר משנה חוזר", שהרי "בזמן הזה גם . . פסקי הגאונים . . הטור והשו"ע והגהותיו בכלל משנה יחשבו" (הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב).

ובהתאם לכל זה – פשוט ומוכן, שדברי הרמב"ם הנ"ל לגבי החיוב לכונן את כל באי העולם לקיים שבע מצוות בני נח, יש בהם את התוקף של כל דברי תורה, ואין כל מקום לומר שנשתנו העתים, כי זאת התורה לא תהי' מוחלפת.

כ. והנה, מכיון שדברי הרמב"ם הם דברי תורה – חל עליהם הכלל הידוע שאמרו בירושלמי (פאה פ"א ה"א) "כי לא דבר ריק הוא מכם – ואם ריק הוא מכם", היינו שהעדר ההבנה נובע "מכם", בגלל שלא מחפשים מספיק וכו', כי "דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר", והרוצה להבינם אינו יכול להסתפק בלימודם במקום שבו הם "עניים" אלא עליו לחפש ולמצוא גם את המקום שבו הם "עשירים" ומוסברים.

ולכן, אין כל מקום לקושיות הנ"ל על דברי הרמב"ם – ש"לא ראינו" וכו'.

פארברענגען עם הרבי

העובדה שהיו זמנים שבהם לא עסקו בקיום הלכה זו ברמב"ם – סיבתה פשוטה, משום שלא היתה אז האפשרות לקיים הלכה זו. ובדוגמת מה שיש זמנים שאי אפשר לקיים בהם את המצוות הקשורות עם ביהמ"ק (כשחרב ביהמ"ק) או המצוות התלויות בתנאי של "רוב יושבי עלי" ו"כיו"ב – הרי אין זה מוכיח ח"ו שהמצוה בטלה, אלא רק שיש זמן מסויים שבו אי אפשר לקיימה.

ובענינו – בזמנים שלא הי' אפשר קיום הלכה זו שברמב"ם, מחמת שלא הי' הדבר בכחם של ישראל – אז הם היו פטורים ממצוה זו, כי "אונס רחמנא פטרי"; אבל בזמן הזה, כאשר האפשרות קיימת – אין כל מקום לומר שהדין לא חל בזמנו!

ודבר זה מוסבר גם בפשטות: ידוע הכלל "איני מבקש אלא לפי כחן", אשר כלל זה הוא סברה שכלית פשוטה שאין כל צורך להוכחות וראיות עליו. ולכן, כאשר לבני ישראל לא היתה האפשרות והכח לעסוק בענין זה, האפשרות נלקחה מהם ע"י הקב"ה (בדרך הטבע) כאשר הם היו גרים ב"גטאות" וכיו"ב ולא הי' להם שום מגע ומשא עם אוה"ע – אז הם היו פטורים מדין אונס רחמנא פטרי";

אבל, כאשר נשתנו העתים, מצד מעמד ומצב המקום והזמן – ובזמנו יש מגע ומשא עם אוה"ע בצורה גדולה ורחבה שלא בערך יותר מבדורות הקודמים, הרי יש להם גם את הכח לעסוק בקיום ציווי הרמב"ם הנ"ל, מבלי שום מונע בדבר.

ולכן, למרות שיהודי יודע שיש לו עוד הרבה לעבוד עם עצמו, "ידע אינש בנפשי" את מצבו הרוחני, וכך גם עם בני ישראל אחרים כדי לקיים המצוה ד"ואהבת לרעך כמוך", מ"מ, היות שחל עליו חיוב זה שברמב"ם, מובן, שיש לו כחות מיוחדים שניתנו לו כדי לקיים גם ענין זה.

ובכל אופן נמצינו למדים שדבריו של הרמב"ם חלים גם בזמנו, כי זאת התורה לא תהי' מוחלפת, ובפרט דברים שכתב הרמב"ם בספרו "משנה תורה" ו"יד החזקה", וידוע מ"ש גדולי ישראל (חיד"א בשם הגדולים ערך ר' משה גאון. תשבי בהקדמה. ובכ"מ) על הרמב"ם ש"ממשה ועד משה לא קם כמשה".

ויש למחות על כך שבחושך הכפול והמכופל של זמנו יש כאלו הרוצים לסלף את דברי הרמב"ם ר"ל, ועד שהם משתדלים להשפיע גם על יהודי אחר הרוצה לקיים את דברי הרמב"ם – שהרמב"ם לא התכוון אליו!

כא. ויש להוסיף עוד:

לא זו בלבד שדברי הרמב"ם שייכים גם בזמנו, אלא יש לומר בדרך אפשר, שהיות שאנו עומדים לפני הגאולה (שהרי גאולת י"ט כסלו שהביאה לידי הפצת המעיינות חוצה, מביאה במילא גם ל"קאתי מר – דא מלכא משיחא"), לכן הדבר שייך במיוחד דוקא בזמנו:

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

רואים במוחש, כיצד בשנים האחרונות דוקא נעשה הקשר שבין בני ישראל לאומות העולם באופן כזה שלא הי' כמוהו בזמנים קודמים (בזמן הגלות), בימי הביניים וכיו"ב; הקשר ביניהם הוא הדוק יותר שלא בערך. ולמרות שיש כאלה המנצלים עובדה זו בכיוון בלתי רצוי, עד שיש יהודים הרצים אחרי ה"גוי" ואחרי ה"גוי"שקייט" שבה באופן מבהיל שאין כאן המקום להאריך בו – הרי זה חלק ממה שבכל דבר ניתנה הבחירה החפשית. כפי שנאמר "ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב" ואת ההיפך, כך, שיחד עם אפשרות זו, הקשר ההדוק בין ישראל לאוה"ע מהווה הזדמנות נפלאה לבחור ב"חיים" ולנצל את הקשר כדי להשפיע על אוה"ע לקיים את מצוות בני נח וכו'.

שהרי ממה שנאמר "אנכי נתן לפניכם היום גוי", מובן, שנתינת הבחירה בחיים ובטוב היא באופן נעלה ביותר, כל הנותן בעין יפה הוא נותן.

אלא שבזמננו זה, יחד עם האפשרות יוצאת-הדופן להשפיע על אומות העולם, קיים גם ה"נסיון", שלא לנצל את הקשר עם אוה"ע לענינים בלתי רצויים, וכנ"ל.

כב. והנה כל התירוצים והביאורים הנ"ל – בנוגע לדבריו של הרמב"ם, הם עבור אלה הטוענים ש"לא ראינו" הנהגה זו בדורות הקודמים.

ברם, כאמור, "לא ראינו אינה ראי'", ויתר על כן – ראינו וראינו בספרים ובשו"ת של גדולי ישראל שעסקו בענינים אלה, ועוד זאת – "מעשה רב" בגדולי ישראל האמיתיים שעסקו בעצמם בהשפעה על אומות העולם, ולימדו הנהגה זו לתלמידיהם, שמהם יראו וכן יעשו.

אלא שגם בענין זה קיימת הבחירה בידיהם של אלה הרוצים לבחור בהיפך, ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה, שלא לזה כיוון הרמב"ם וכו'.

וכפירוש הפנימי בפסוק זה ("ראה נתתי לפניך גוי"), דקאי על התורה ומצוותי', שהרי התואר "נתתי" מורה על נתינה מיוחדת, "כל הנותן בעין יפה הוא נותן", ונתינה זו היתה בעת מתן תורה "אנא נפשי כתבית יהבית" (כדאי' בגמרא שבת קה, א), דלפי"ז – הבחירה בין החיים והטוב והפכם היא בתורה עצמה: זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה כו'.

אבל גם זה הוא ענין של נסיון, כנ"ל, שתוכנו וכוונתו לנשאות ולהרים את האדם ממדרגתו, וכידוע ש"נסיון" הוא מלשון "נס", "נס על ההרים", וכפי שהי' בנסיון דאברהם אבינו, דע"י הנסיון ד"והאלקים ניסה את אברהם" הוא הגיע לדרגא של "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", וכלשון הכתוב "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם – לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם", היינו דהכוונה בנסיון היא גילוי אהבת ה' כו'.

פארברענגען עם הרבי

ו"גילוי הפנים בתורה שלא כהלכה" בענין זה הוא כפול: בנוסף לטוענים שאין הרמב"ם מתכוון לכך וכו', יש האומרים (שלא במקומו) "קשוט עצמך תחילה ואח"כ קשוט אחרים".

וגם טענה זו בטעות יסודה:

קודם כל – הטוענים כך, "מגלים פנים בתורה שלא כהלכה" גם בנוגע להתעסקות בקירוב יהודים לתורה, בטענם "קשוט עצמך תחילה ואח"כ קשוט אחרים", טענה מופרכת מכל וכל לאור המעלה העצומה שבזה.

הם טוענים שהמצוה של "ואהבת לרעך כמוך" אינה שייכת כאן כי זה קאי רק במי שהוא "רעך בתורה ובמצוות" וכו' וכו' – העיקר שלא לקרב יהודי שהנהגתו אינה מוצאת חן בעיניהם!

איתא בגמרא (ב"מ פה, א): "כל המלמד את בן עם הארץ תורה כו' שנאמר ואם תוציא יקר מזולל" ! כלומר: המדובר הוא ב"בן עם הארץ" שיש לו אב, עליו מוטל החיוב ד"ושנתם לבניך", ואעפ"כ המלמדו תורה עליו נאמר "וכי תוציא יקר מזולל" ! ובפרט שבזמננו המדובר הוא לא אודות "זולל" ממש, אלא אודות תינוקות שנשברו לבין העכו"ם. שזהו מצב של אונס גמור, משום שהתינוק אינו יודע כלל ע"ד תורה ומצוותי' (וכמבואר בגמרא (שבת סח, א ואילך) הדין של תינוק שנשבה לבין העכו"ם ואינו יודע עיקר שבת וכו').

וכמו כן ידוע מ"ש הרמ"ק (תומר דבורה פ"ב) ע"ד גודל החדוה והשמחה שלמעלה ע"י קירוב בני ישראל שאינם מתנהגים כדבעי !

ועד"ז בנוגע להתעסקות עם אומות העולם – טענתם "קשוט עצמך תחילה" אין לה יסוד, שהרי, כאשר המדובר הוא אודות פרנסה גשמית, המציאות היא שיש לכמה וכמה מבני ישראל עסק עם אוה"ע, ולא עוד אלא שהעמידו אותם (מלמעלה) בעולם המסחר, בעולם הנהגת המדינה, המחוז או העיר, באופן כזה שיש להם השפעה ב"עולמות" אלה, ולא רק בענינים של טובה לעצמם אלא גם עבור כל הנמצאים בישוב זה;

ואם כן, בודאי שמוטלת עליהם החובה לעשות את כל התלוי בהם להשפיע על אומות העולם שהנהגתם תהי' באופן ד"לשבת יצרה", ע"י קיום שבע מצוות בני נח.

ובפרט שזה נכלל גם בכלל "קשוט עצמך" – כי בשלומה של המדינה יהי' לכם, לבני ישראל – שלום.

כג. לאחר הקדמה זו נוכל להבין מדוע האריך אדמו"ר הזקן במכתבו האמור בנוגע לפעולת הגאולה על אומות העולם, ואת ההוראה שיש ללמוד מכך:

היות שתפקידו של כל יהודי הוא, לא להסתפק בהפצת היהדות בתוך סביבתו וכו', אלא עליו גם להשתדל "לכוף כל באי העולם" שיקיימו שבע מצוות בני נח – מלמד

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

אותנו רבינו הזקן שפעולת גאולתו היתה גם בכיוון זה, שהעמים והשרים גם הם הרגישו שהוא מצב של גאולה, כך שהם הושפעו מכך לטובה.

הגילוי הנעלה שהי' בעת הגאולה, פעל על השרים שהחליטו ע"ד הגאולה, שגם הם יכירו שאין הם אלא כגרון ביד החוצב, ולא עוד אלא שיבינו כי "מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו"!

ועוד זאת: מבואר במפרשי המקרא בנוגע לפרעה מלך מצרים (הגלות הראשונה שהיא השורש לכל הגליות) שטענתו "לא ידעתי את הוי'" היתה: אינני מכיר בשם הוי' שלמעלה מהטבע, אלא בשם אלקים (בגימטריא הטבע), וכמ"ש "האלקים יענה את שלום פרעה"; טענתו של פרעה היתה, ששם הוי' שייך לבני ישראל, ואילו בנוגע לאומות העולם נאמר בכתוב "אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים תחת כל השמים" (ואתחנן ד, יט), כלומר שהם מקבלים חיותם משם אלקים לשון רבים, ממלאכים שבשמים ועד למזלות שבשמים.

ורק לעתיד לבוא נאמר "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר", דהיינו שאז יהי' גילוי שם הוי' גם לעמי הארץ, וזה יפעול עליהם שיהי' "ועמדו זרים ורעו צאנכם".

וגם ענין זה נפעל בעת גאולת י"ט כסלו, כפי שמדגיש רבינו הזקן, שהשרים ענו ואמרו (לא "מאת האלקים" אלא) "מאת הוי' היתה זאת היא נפלאת בעינינו"!

ולא עוד אלא שהכריזו על כך בקול רם וכו', כדאיתא בגמ' (סוטה לג, א) ד"וענו ואמרו" היינו בקול רם.

ופעולת הגילוי דשם הוי' היתה בארץ, למטה ביותר, כמודגש כמה פעמים בלשון אדמו"ר הזקן במכתב הנ"ל "הפליא והגדיל ה' לעשות בארץ" וכו'.

וטעם הדבר הוא - משום שבי"ט כסלו היתה "טעימה" של הגאולה דלעתיד, כאשר יהי' "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

כד. וזהו הביאור מדוע האריך על כך אדמו"ר הזקן במכתבו (אריכות בכמות ובאיכות):

היות שכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות, משום שאין הקב"ה רוצה שקבלת הגילוי דלעתיד תהי' בבחינת "נהמא דכיסופא", וכמארז"ל "רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חברו" - ולכן קבע הקב"ה, עצם הטוב וטבע הטוב להיטיב - שגם בעבודת האדם יהי' ענין שהוא הכנה לגילוי הנ"ל.

ובפשטות - הרי זה ע"י הפצת שבע מצוות בני נח בכל מקום בעולם, גם במקום שבו עדיין לא נמצאים שם יהודים וכו', כי העובדה שנודע ליהודי שמקום זה ישנו במציאות, והעובדה שיש לו קשרי מסחר וכו' במקום זה ניתנה לו מאת הקב"ה כדי

פארברענגען עם הרבי

שיוכל להשפיע במקום זה שיהי' "לשבת יצרה", ובוזה לעשות הכנה מתאימה לגילוי שם הוי' גם לאוה"ע לע"ל.

וכח מיוחד ניתן לעבודה זו ביי"ט בכסלו, ביום שבו היתה כבר "טעימה" מגילוי זה, ע"י שהשרים אמרו כי מאת ה' היתה זאת כו' - שגם זה הוא חלק מהפצת המעיינות חוצה, ותכלית הפצת המעיינות חוצה.

ובהתאם לכך, כאשר המכתב הנ"ל מגיע לידי של מישוהו, ובפרט ביום זכאי די"ט כסלו [וכאמור לעיל (ס"ב) שמדי שנה בשנה נפעל בזה תוקף וחיידוש מיוחד] - צריך הדבר לעורר אותו עוד יותר לעסוק בהשפעה על אוה"ע לקיים ז' מצוות ב"נ.

והעבודה צריכה להיות כפי הנלמד מן הפסוק "פדה כשלוש נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי": גם "ברבים", היינו גם באוה"ע הנמצאים ברשות הרבים צריך לפעול "פדה בשלוש", שיעסקו בשבע מצוות בני נח; והדבר צריך להיות מתוך דרכי נועם ודרכי שלום; ועד שאוה"ע עצמם יעסקו בכך - ע"ד מ"ש בירושלמי (סוטה פ"א סה"ח) עה"פ "כי ברבים היו עמדי", שגם אנשי אבשלום התפללו לנצחוננו של דוד! והרשות והיכולת נתונה לכל אחד לעסוק בכך ולהצליח.

כה. בהמשך לכל הנ"ל - כאן המקום לעורר ע"ד ענין שכבר דובר בו פעמים רבות:

כדי לשפר את החינוך של כל הילדים במדינה זו הלומדים בבתי ספר העממיים, ובתוכם גם ילדי ישראל (שמאיזו סיבה שונה ומשונה לומדים רובם במדינה זו בבתי ספר עממיים, ולא בבתי ספר דתיים) - קיים הכרח גמור ומוחלט, הקשור עם פקוח נפש ברוחניות וגם בגשמיות, שכל אחד יעשה את כל התלוי בו כדי שיגיע אליהם "דבר ה'!"

ובעוד שלפני מספר שנים הי' זה היפך הרצון של העומדים בראש הנהגת המדינה, נשתנה המצב, וגם מנהיגי המדינה, מאומות העולם, ועד לעומד בראש (נשיא המדינה) רוצים ומעוניינים בסיוע שינוי החוק, המתיר הזכרת שם שמים בבית הספר.

אך דא עקא - "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו" (רח"ל): באים יהודים שנשבו לבין העכו"ם ומסלפים את העובדות ורוצים למנוע את תיקון החוק משום שהוא בסתירה ל"קונסטיטוצי" (חוקת היסוד) של מדינה זו.

קודם כל צריך לשאול אותו: מדוע איכפת לך כל כך מה שכתוב ב"קונסטיטוצי"? נשיא המדינה - לא איכפת לו; דוקא אתה, שבדרך כלל אתה טוען "אתם המעט מכל העמים", ו"אל תתגרו באומות", ושצריך להתחשב עם דעת הרוב - אתה הולך נגד נשיא המדינה, ואתה אומר לנשיא המדינה שהוא רוצה לעשות דבר הנוגד את ה"קונסטיטוצי" שעל יסודה הוא נבחר לנשיא! ובכך אתה מראה את הגדלות ואת האומץ שלך, באיזו מידה אינך מתפעל משום דבר כאשר המדובר ב"עקרונ"...

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

אתה מושבע ועומד מהר סיני! בטרם שנולדת בארצות הברית כבר היית בהר סיני, ושם ציוו לך שתקיים תורה ומצוות, והתורה היא "חוקת-היסוד" שלך, "חוקה" כזאת שאי אפשר להכניס בה "תיקונים" (כפי שהוסיפו בחוקת ארצות הברית, להבדיל), כי זאת התורה לא תהי' מוחלפת – וכיצד יש לך חוצפה להלחם נגד התורה!

כו. ובנוסף לכך: כדי להקל על אלה שהם "תינוקות שנשבו", לא מדובר כאן על דבר הסותר את חוקת היסוד כלל! לא מדובר כאן על "תפלה" שאומרים בה משהו מסויים – שאז מיד מתעוררת השאלה מה להגיד, ואיך זה מתאים עם הפרדת הדת מהמדינה וכו' וכו'; המדובר הוא ע"ד "רגע של שתיקה" בלבד!

וכאשר הילד ידע שבבואו לבית הספר, הרי בתחילת היום עליו להקדיש רגע (דקה של 60 שניות) למחשבה, הרי לפני שילך לבית הספר הוא ישאל את הוריו או הסבא והסבתא – על מה עליו לחשוב במשך 60 שניות אלה, ומה שיגידו לו יעשה.

ולכן אין זה סותר את ענין הפרדת הדת מהמדינה שב"קונסטיטוצי", שכן המורה או מנהל בית הספר אינם צריכים להתערב בתוכן ה"התכוננות" שבה יתבונן התלמיד ב"רגע" זה, אלא הדבר יקבע ע"פ הוראות הוריו של הילד.

וכיון שאין זה אלא, "רגע של שתיקה", הרי בכך מקילים על "תינוקות שנשבו" שאינם רוצים ללמד את ילדיהם תורה מסיבות שונות ומשונות או להתפלל אל הקב"ה משום שהם "מפחדים מהקב"ה" (לא יראת השם, אלא יראה מהזכרת שם השם, היפך הנאמר (עוד בזמן האבות) "שהרגלתיו (את שם השם) בפי הבריות" (רש"י חיי שרה כד, ז): אם הוא רוצה, הוא יכול להגיד לילד שלו, שיחשוב ברגע זה על דבר יסודות הצדק והישר, שהם הם שבע מצוות בני נח (הכוללים את שבע מצוות ל"ת ועוד הרבה מ"ע, וכדאייתא בגמרא (סנהדרין נח, סע"ב) שהמספר שבע הוא רק על מל"ת)!

כו. והתועלת שבדבר מובנת:

היות שכל ילד נולד להוריו והתחנך על ידם, בודאי יגידו לו שבששים שניות אלה יחשוב ע"ד ענין טוב.

אם ההורים יזכו – הם יזכירו לו ע"ד בורא העולם ומנהיגו; ואם לאו, משום שנמצאים ר"ל בחושך כפול ומכופל כזה שמפחדים מהזכרת שם שמים – הרי היות ש"כל ישראל בחזקת כשרות הם", בודאי ידברו עמו שיחשוב על יסודות הצדק והישר, לא תגנוב לא תגזול לא תשקר וכו'.

והדבר ישפיע על הילד לטובה, כאשר בתחילת כל יום, כאשר הוא רענן (ובלשון המשנה: "נייר חדש"), הוא יחשוב על יסודות הצדק והישר, הדבר יחקק בנפשו וישפיע גם על הדברים שהוא לומד לאחר מכן נוכחודע שהדברים הנלמדים לאחר חצות היום אינם נחקקים טוב כ"כ בנפשו של הלומד, כי הוא כבר עייף וכו'.

פארברענגען עם הרבי

בטרם הוא יושב ללמוד חשבון ושאר המדעים שמטרתם היא לאפשר לו להגיע למעמד של הצלחה במסחר וכדומה, לעשות "קריירה" ולקבל כבוד וכו' – עליו לזכור שאסור לו לקחת את השייך לילד אחר, ואסור לו לרמות ילד אחר, משום שכל הלימודים הם דברים משניים, והעיקר הוא – שהעולם יהי' במצב של "לשבת יצרה".

והעיקר הוא – שעליו לדעת, שהסיבה לכך שאסור לגנוב ולגזול ולרמות וכו' אינה משום שיענישו אותו על כך – אלא משום שאלה הם יסודות הצדק האנושי.

ובפרט כאשר הוא חושב על כך בבית הספר, יש לזה השפעה גדולה, שכן, המציאות במדינה זו היא שעיקר חינוכו של הילד בא מהאווירה בבית הספר, ולא מבית ההורים וכו'.

ועוד זאת: כל הענינים האלה שקורים להם "יסודות הצדק", ו"זכויות אנושיות" וכו' וכו' (עם כל השמות השונים והמשונים שנתנו להם) מקורם הוא בדבר ה', בשבע מצוות בני נח, וכיון שכן – חל עליהם הכלל הידוע ש"המאור שבה מחזירן למוטב"!

כח. ובנוגע לפועל:

היות שבתקופה האחרונה כבר היתה פריצת דרך בענין זה, כאשר במקום מסויים בארצות-הברית נפסק בבית המשפט שמותר לקבוע "רגע של שתיקה" בבית הספר, באחד המחוזות ("סטייטס") או בכמה מהם – הרי עתה קיימת שעת כושר מיוחדת לנצל הזדמנות זו, ובלשון הגמרא – "כדבעי לי' למיעבד" (ולא רק כדי לצאת ידי חובתו).

ואין כל מקום לטענה הבאה דוקא מיהודים, המלבישים אותה ב"לבוש של משי", שזהו היפך הצדק והיושר, וענין של "הונאה", כביכול, ביחס לחוק הפרדת הדת מהמדינה – משום שאין זו אלא "רגע של שתיקה" כנ"ל.

ויש עוד טעמים לדבר – אלא שאין כאן המקום להאריך בזה – שכן גם אלה הטוענים כך יודעים את הטעמים, ואין זה אלא ענין של "רגש נחיתות" מצידם, משום שהם נמצאים במצב של "גלות" אצל רגש ה"גוי'שקייט" שלהם, בזה שהם פוחדים לגלות איזו תנועה שיכולה להתפרש כאילו היא באה כתוצאה מכך שהם יהודים, אשר "דתיים שונות מכל עם", ובפרט שהם מרגישים כיצד הם במצב של "מפוזר ומפורד בין העמים".

ובפרט ע"פ האמור לעיל בדבר ההוראה המיוחדת מגאולת רבינו הזקן, שהשתדלות בענין זה צריכה להיות לא רק לטובת ילדי ישראל הלומדים בבתי הספר העממיים, אלא לטובת כל ילדי המדינה!

כט. ויהי רצון שההתעסקות בכל זה תמהר עוד יותר את השלום בעולם, כי ע"י הפצת הצדק והיושר. יביאו בהכרח למצב של שלום בעולם.

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

והרי בזמננו קיים מצב מבהיל של "מלכיות מתגרות זו בזו", באופן שלא הי' כמוהו, ובפרט בחדשים האחרונים ובשבועות האחרונים עד לימים האחרונים, ובאופן של "הולך ומתדרדר"! ושלא כדעת אלה הרוצים להשלות את עצמם או להשלות את הזולת ש"שלוש עליך", שהמצב בעולם הוא מצב של שלום ומנוחה שלא הי' כמוהו! הלואי שכך הי' הדבר!

המציאות היא שיש לעשות הכל כדי לתקן את המצב בהוה. ידוע פתגם רבותינו נשיאינו "חשוב טוב ויהי טוב", אבל בינתיים צריך לתקן את המצב בהוה! והדבר היחיד שיביא את "ונתתי שלום בארץ" הוא – "בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו" – והעיקר: "ועשיתם אותם":

אין להסתפק בכך שחושבים על הדינים בתורה, או שיושבים בחדר וכותבים שו"ת ופסקי דינים בתורה – אלא יש לעשות במעשה בפועל!

ובדוגמת סיפור הגמרא לגבי ר' חייא (ב"מ פה, ב) שאמרו "כמה גדולים מעשי חייא"; שהוא הלך בעצמו וצד את הצבי בשדה וכו' ועשה בעצמו את כל הפעולות עד ללימוד התורה, תושב"כ ותושבע"פ, לחמשה ינוקי תושב"כ ולששה ינוקי תושבע"פ.

ל. וכאשר בני ישראל מחליטים לעסוק בכך, הרי עוד בטרם בוא המעשה בפועל פועלת ההחלטה הטובה שיהי' שלום בארץ – שכן "מחשבה טובה", מחשבה הקשורה עם "טוב", אין טוב אלא תורה, בודאי ש"הקב"ה מצרפה למעשה"!

כלומר: הקב"ה מזמין לחושב המחשבה הטובה, שיהי' בידו גם מעשה טוב, היינו שתהי' בידו הזדמנות לעשות את המעשה (סה"מ תש"ב ע' 87), ויתירה מזו – הקב"ה מצרף את המחשבה והמעשה באופן שנעשים כגוף ונשמה המחברים זה עם זה, כמבואר בתניא קדישא (ספ"ט ז).

לא. ויהי רצון, שבין אם יתקבלו הדברים הנ"ל ובין אם לאו – העיקר הוא שיעסקו בכך במעשה בפועל, היינו שכל אחד יעסוק מן הטעם הנראה לו בהפצת שבע מצוות בני נח בין אוה"ע, ועאכו"כ – בהפצת היהדות בין בני ישראל, ובפרט הפצת המעיינות חוצה.

וכל זה יהי' מתוך שמחה וטוב לבב, אשר השמחה פורצת גדר, ולכן זה ימהר עוד יותר את פריצת גדרי הגלות והגבלות הגלות, ויעלה הפורץ לפנינו – משיח צדקנו, שיהי' מגזע פרץ בן יהודה בן יעקב ויצחק ואברהם, ובמהרה בימינו ממש, וארו עם ענני שמיא, "אחישנה" ממש.

פארברענגען עם הרבי

שיחה ג'

לב. הוזכר לעיל ע"ד הלימודים שיש ללמוד מי"ט כסלו בכלל ומענין הגאולה במיוחד. ברם, היות שהגאולה בי"ט כסלו לא היתה דבר בלתי תלוי, אלא היא ארעה עם אדם מסויים, רבינו הזקן, והיתה קשורה עם עבודתו של אדמו"ר הזקן לפני המאסר וכן לאחרי הגאולה – מובן, שמן הראוי להתבונן ביום זה בייחודו של בעל הגאולה בכלל (ולא רק בקשר עם הגאולה).

וכפי שידוע פירושם של כמה מהפרשנים (ובפרט ספרי המוסר) בלשון הכתוב "זה ספר תולדות אדם", ש"תולדות אדם", מאורעות חייו של אדם הראוי לשם "אדם", ע"ש אדמה לעליון, ובפרט נשיא בישראל – מהווים "ספר" שיש ללמוד בו, והרי סתם ספר הוא "ספר תורה", ספר של הוראה.

לג. כדי להבין את ייחודו של רבינו הזקן המתבטא במה שמסופר אודות תולדות חייו, יש להקדים ביאור קצר בנושא החינוך.

היות שהאדם נברא כדי "לשמש את קונו", מובן, שהקב"ה בראו באופן שלא יהי ספק בעיניו במה מתבטא השימוש לקונו; שהרי אין זה מתאים בכלל שהיוצר דבר לשם מטרה מסויימת יתן לו לתעות בדרך ולא יורה לו את הדרך הברורה כיצד להשיג את המטרה, ובפרט כאשר מדובר אודות הקב"ה, "טוב וישר ה'", ו"שופט כל הארץ". זוהי מטרתה של התורה שקדמה לעולם, תורה מלשון הוראה, שענינה להורות לאדם את הדרך איך לשמש את קונו, ולהורות זאת לא בדרך של רמזים וכיו"ב אלא באופן ברור: אם ההוראה היתה ניתנת בדרך של רמז, יכול היצר הרע להתערב וללמוד פירושים שונים וכו'; אבל היות שהתורה היא "תורה אור" ונותנת את ההוראות בצורה ברורה ובהירה, הרי אם רק "תמים תהי' עם ה' אלקיך", אפשר למצוא בקלות את התשובות לכל השאלות בתורה. כאשר ניגשים לכל דבר בתמימות – אפשר למצוא את ההוראות הברורות והמאירות בשולחן ערוך, שהוא ספר המקבץ את תמצית ההלכות מדברי התורה – המפוזרים בכמה וכמה מקומות – ואופן מסודר.

אלא שכל זה תלוי בענין החינוך, שכן, היות ש"עיר פרא אדם יולד", הרי עליו להזדקק לעזרת הזולת שילמד אותו את התורה, וכמה שלבים בדבר:

בתחילה אביו מלמדו תורה, תורה ציוה לנו משה, אח"כ מלמדו אותיות ונקודות, תושכ"כ ותושבע"פ, ועד שמלמדו הנהגה בפועל, מעשה בפועל. ובנוסף לכך קיים חיוב על כל חכם וחכם ללמד תורה לעם ישראל, כדרשת חז"ל על הפסוק "ושננתם לבניך" – "אלו התלמידים" (וכמו שנפסק בהלכות ת"ת לרבינו הזקן פ"א ה"ח).

בהתאם לכל זה מובן – שענין החינוך הוא יסוד עיקרי בבריאת האדם עלי ארץ, שהרי זו הדרך שעל ידה הוא מגיע לביצוע תכלית בריאתו, לשמש את קונו.

לד. והנה בענין החינוך עצמו מצאנו חידוש מיוחד אצל רבותינו נשיאינו:

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

יש כאלה, המקיימים את ענין החינוך של כל ישראל, רק במידה שהם חייבים בכך, ויש המוסרים את נפשם עבור חינוך בני ישראל.

וכמסופר בתנא דבי אליהו (רבה פי"א) בנוגע לסנהדרין, ש"הי' להם (לסנהדרי גדולה) לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגבי' בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עיירות ישראל כו' וילמדו את ישראל כו'", כלומר, שתפקיד הסנהדרין הוא לטרוח מאד לצורך חינוכם של בני ישראל, ועד שהם צריכים לקשור חבלים של ברזל במתניהם, דבר המורה על כך שהדרך היא ארוכה וחבלים סתם לא יספיקו – וכל זאת, כדי ללמד את ישראל תורה, ולא לחכות עד שהם יבואו לשאול!

והמסירות נפש היא לא רק בגשמיות, אלא בעיקר ברוחניות, שהרי כאשר הסנהדרין עוזבים את מקומם בלשכת הגזית, הם מאבדים את סמכותם לפסוק בדיני נפשות וכדומה (עיין לקו"ש חט"ז ע' 318 הערה 30)!

וכל זה כדאי עבור חינוכם של בני ישראל, קטנים בידיעות או קטנים בשנים.

וזה הי' גם אופן הנהגתם של רבותינו נשיאינו, שהם מסרו נפשם בפועל על חינוך בני ישראל.

וכפי שראו זאת אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שהעמיד את עצמו במצב של סכנה כפשוטה כדי לייסד חדרים ומוסדות חינוך ומקוואות וכיו"ב, ועד"ז הי' אצל אלה שהוא הי' ממלא מקומם.

לה. והנה בענין החינוך כפי שהי' אצל רבותינו נשיאינו גופא מצינו ב' אופנים:

שתי דרכים ישנן בחינוך: הדרך האחת (והפשוטה יותר) היא ע"י דיבור, ע"י לימוד התורה עם המחונך, או ע"י שמלמדים אותו בדיבור אודות הנהגות טובות וכו', ובאופן של "דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב" (ספר הישר לר"ת שי"ג) ופועלים פעולתם; והדרך האחרת היא – חינוך ע"י מעשה, ע"י שהמחנך נוהג במעשה בדרך זו, ובכך מהווה דוגמא חי' שממנו יראו וכן יעשו.

וב' אופנים אלה מצאנו וראינו אצל רבותינו נשיאינו: היו כאלה מביניהם שעיקר החינוך שלהם הי' ע"י דיבור ואמירת תורה וכיו"ב, והיו כאלה שעיקר עבודת החינוך שלהם היתה ע"י מעשה בפועל.

ועד" מה דאיתא בגמרא חולין (נז, ב) לגבי ר' שמעון שהי' "עסקן בדברים": שלא כתנאים אחרים, שעיקר עסקם הי' בלימוד ההלכות שבתורה, עסק ר' שמעון בביורר המציאות למעשה בפועל, כגון הטירחא ללכת בעצמו ולראות איך נראה הקורקבן או בני המעיים או הריאה עם הסירכא וכו' או סימני עוף וחי'.

ועד"ז מצינו חילוק בין הבעש"ט לבין הרב המגיד (ראה שיחת ליל ב' דסוכות תשמ"ג סי"א):

פארברענגען עם הרבי

עיקר ענינו של הבעש"ט הי' להסתובב בין בני ישראל ובעיירות ישראל; ואילו עיקר עבודתו של הרב המגיד (בשעת נשיאותו) היתה באופן שהוא ישב במקומו ואמר תורה או מסר את התורה ע"י תלמידיו או שלוחיו, אשר למרות ששלוחו של אדם כמותו ממש, בכל זאת אין זה האדם עצמו. כך היתה המציאות, מאיזו סיבה שתהי', ולא משנה אם יודעים את הסיבה אם לאו.

אע"פ שבכלל מיהו זה ואיזהו היכול להגיד פירושים ולחלק בין רבותינו נשיאינו, בכל זאת, היות שמדובר בנוגע ללימוד עבורנו, הרי מכיון ששניהם היו "רבותינו נשיאינו", שלנו, מובן שיש ללמוד מהחידוש המיוחד שבכל אחד מהם].

לו. ובוזה התבטא חידושו המיוחד של בעל הגאולה, רבינו הזקן:

בנוסף לכך שהוא למד ולימד נגלה וחסידות, כפי שרואים זאת מחיבור השו"ע שלו (שהתחיל לעסוק בו עוד לפני נשיאותו, בהיותו אצל הרב המגיד, כמסופר בהקדמת בניו לשו"ע), וכן בספרו תניא קדישא המיוסד עה"פ "כי קרוב אליך הדבר מאד בפניך ובלבבך לעשותו" – מצינו אצלו דבר חידוש, שהוא עסק בעצמו במעשה בפועל:

ידוע שרבינו הזקן הי' בעצמו הקורא בתורה, וכן כשעסק בבירור שיעורי תורה, מסופר (בתשובות אחריו) שהוא עסק בעצמו במדידת שיעורים ומטבעות וכיו"ב; וכן בשחיטה – הרי הוא הראה לשוחטים כיצד לנהוג ולשמור וכו'.

וזהו חידוש שמצינו בו לגבי רבותינו נשיאינו שלפניו (נשיאי החסידות הכללית) ושלאחריו (נשיאי חסידות חב"ד).

וכאמור, למרות שאין זה בכחנו כלל וכלל לקבוע חילוקים וללמוד פירושים כו' – בכל זאת, כאשר הכוונה היא להוציא מכך הוראה למעשה ביראת ה' ועבודת ה' – ידוע ההיתר שניתן ע"ז מרבותינו נשיאינו לגבי לימוד התניא].

לו. וחידושו זה של רבינו הזקן – מתבטא באופן מיוחד בסיפור הידוע: פעם הי' מעשה ביום הכיפורים (או בשבת – לא' הנוסחאות), שרבינו הזקן הפסיק באמצע התפלה בבית הכנסת, פשט טליתו והלך לקצה העיר לעזור ליולדת שכל בני הבית עזבוה והלכו לבית הכנסת, והוא עזר לה בכל הענינים שפקוח נפש מתיר וכו'.

כשמעתי סיפור זה מפי כ"ק מו"ח אדמו"ר, הוא הוסיף שהיתה תקופה שהחסידים לא היו מספרים סיפור זה. אבל הוא הרי ידע שאני לא אוכל להתאפק, וסוף-סוף (מוקדם יותר או מאוחר יותר) אעשה מסיפור זה "טראסק" גדול...

ואמנם כבר סיפרתי סיפור זה בהזדמנויות אחרות (ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ו. ועוד), אבל אם זה לא הי' באופן של "טראסק" עד היום, אעשה מזה "טראסק" כעת!

לח. לכאורה סיפור זה מעורר כמה תמיהות:

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

הרי אדמו"ר הזקן התפלל באותה שעה בבית כנסת מלא אנשים, ומדוע דוקא הוא הי' צריך ללכת לעזור ליולדת.

נכון אמנם שידוע הכלל "מצוה בגדול", אבל זה מסביר רק מדוע הוא עשה זאת בפועל, אבל איך זה שדוקא הוא הרגיש זאת בין כל שאר האנשים שהיו בבית הכנסת. ובפרט כשלוקחים בחשבון שעסק אז בעבודת התפילה, שאין צורך כלל להאריך במעלת עבודת התפילה של רבינו הזקן - ובפרט ביום הכיפורים!

והגע עצמך:

רבינו הזקן עומד באמצע עבודת התפילה, במעמד ומצב ד"דע לפני מי אתה עומד" בתכלית השלימות (שהרי אין צריך להסביר לו מה זה "דע לפני מי אתה עומד" - הוא מסביר זאת לאחרים...), ובפרט לפי מה שמביא אדמו"ר הצ"צ בשרש מצות התפילה (פ"מ) שכך הי' נשמע הלשון מרבינו הזקן בדביקותו (בעת עבודת התפילה), "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ" - "אינני רוצה שום דבר, לא גן עדן ולא עולם הבא, איני רוצה אלא אותך בלבד", וכן ע"פ הידוע שאדמו"ר הזקן הי' מתגלגל על הרצפה בשעת התפלה וכו', ובעבודת התפלה גופא - בתפלת יום הקדוש!

ובאמצע עיסוקו בדבר נעלה כל כך - הי' לו פנאי להרגיש להתבונן ולהתייגע אודות העובדה ש"בקצה העיר" נמצאת יולדת הזקוקה לעזרה!

ובפרט בהיותו במקום קדוש, ובזמן קדוש ביותר, ובתפלה בציבור - אשר אפילו תפלת היחיד בעשיית נחשבת כתפלת הציבור, וכ"ש שיש מעלה גדולה לתפלת הציבור!

אלא שזה מבטא את חידושו המיוחד של רבינו הזקן - שהמעשה בפועל, העזרה בפועל ליולדת בקצה העיירה, הוא הדבר החשוב ביותר בעבודתו!

לט. וזהו הלימוד מ"תולדות אדם", "ספר תולדות אדם": למרות שלכאורה "מי ידמה לו ומי ישוה לו", ו"מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת" להשוות את עצמו לרבינו הזקן, וכפי שכותב רבינו הזקן בעצמו לגבי משה רבינו, שזה חל על משה רבינו שבכל דור ודור, כולל רבינו הזקן שהוא גם משה רבינו של דורנו, שהרי נשיאותו היתה פעולה נמשכת על כל הדורות - בכל זאת, מכיון שסיפור זה בפרט וכל שאר הסיפורים דלעיל הגיעו אלינו, בהכרח לומר שיש בזה הוראה בדבר עבורנו, ולא סתם הוראה אלא הוראה ברורה ובהירה, באופן של "תורה אור".

וההוראה היא:

יכול אדם לחשוב שהוא שקוע בענינים עמוקים ונעלים, ואפשר שהוא מגיע למסקנא זו לא מחמת טעות הנובעת משוחד דאהבת עצמו, אלא משום שהוא באמת שקוע בענינים נעלים, וכיון שכן אין ביכולתו לעסוק בדברים פשוטים של מעשה בפועל; על כך יש ללמוד מסיפור חייו של אדמו"ר הזקן: למרות כל ה"שוחד" דאהבת עצמו, והרגשת והכרת ערך עצמו והרגש ד"אדם קרוב אצל עצמו", לא תיתכן מציאות שהאדם

פארברענגען עם הרבי

יטעה בעצמו שהוא עומד בדרגא נעלית יותר מאדמו"ר הזקן בעת התפילה ביוהכ"פ
בבית הכנסת !

ולכן עליו ללמוד בק"ו: אם אדה"ז עזב את התפילה וכו' כדי לעזור ליולדת בקצה
העיירה - כ"ש וק"ו שעליו ללמוד מכך, ולעסוק גם בעזרה לאנשים פשוטים !

וכאשר הוא טוען שאין הוא מגיע במעלתו לאדה"ז, יש לענות לו, שאדרבה, זה עוד
מחזק את הטענה: מכיון שעיסוקך בדברים נעלים אינו בדרגת אדה"ז, יש ללמוד ק"ו
מאדה"ז !

מ. וכאן אנו מגיעים להוראה מיוחדת - בענין שדובר לעיל (סי"ז ואילך) אודות
ההשפעה על אומות העולם:

אומרים ליהודי: שמע! אתה אמנם למדן גדול ועסקן גדול וכו' וכו', ועד שכל
הענינים שלמעלה תלויים בך (וכתורת אדמו"ר הזקן - "דע מה למעלה ממך", ממך
ובך הדבר תלוי), אבל אעפ"כ עליך לזכור שיש גויים בעולם, שאינם יודעים עדיין ע"ד
גודל הענין שבשבע מצוות בני נח, ולכן עליך לעשות את כל התלוי בך שהגוי בתור
גוי יקיים את שבע מצוות בני נח ! [אין צורך שיוותר על נכריותו, שכן אין הוא מחוייב
להתיייר, ואדרבה - יש להניא אותו מכך - אבל בתור נכרי עליו לקיים את שבע מצוות
בני נח !].

מא. זאת ועוד:

כאשר היהודי טוען, שהוא לא יכול לדבר עם גויים, משום שהוא עסוק רק בדברי
קדושה, כאמירת "אשרי", אמירת תהלים, לימוד נגלה וחסידות, הפצת היהדות
והמעיינות חוצה, ואין לו שום עסק עם גויים, משום שהוא לא רוצה לדעת שום דבר
אודות גויים, ועד שמוסר את נפשו ולא בא איתם בשום מגע ומשא - הרי בנוסף לכך
שקיימת ההוראה הנ"ל מסיפור רבינו הזקן, עוד דברים בגו: דוקא אדם כזה שאינו תלוי
כלל בגוי, ומימיו לא דיבר עם גוי - יש לו השפעה גדולה שלא בערך על הגוי !

לא מדברים כאן אודות אלה, שבשביל להרויח "דולר", רצים הם ומפצירים ומתחננים
בפני הגוי שיעשה להם טובה !

הרי אתה יודע שפרנסתך מגיעה אליך ע"י הקב"ה - אז למה לך להתחנן בפני הגוי ? !
תפגין את "גאון יעקב" ! אינך חייב להסביר לו שהוא הוא ה"זון ומפרנס" שלך ואתה
תלוי "בטובו ובחסדו", שהרי אתה תלוי בטובו ובחסדו של הקב"ה !

על כך הוא טוען: יש צורך בלבושי הטבע, וצריך להיות "נשאת ונתת באמונה" -
האמונה של .. הגויים ! וכיו"ב בשאר הטענות.

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

וכל זה – בעניני פרנסה ; אבל כשמגיע הזמן שהוא צריך להגיד לגוי "לא תגזול" ו"לא תשקר" וכו' – כאן הוא כבר טוען להיפך, שדברי הרמב"ם אינם מכוונים אליו, לא ליום זה ולא לשנה זו, ולא למקום זה ולא למדינה זו, אלא למשיח צדקנו וכו'...

וכאמור – לא בשופטני עסקינן !

מדובר ביהודי כזה שאין לו שום עסק עם גוים – והוא טוען להיפך : למה עליו ללכת ולדבר עם גוים אודות ז' מצוות ב"נ ?

על כך התשובה היא, כנ"ל – שדוקא יהודי כזה יש לו השפעה גדולה יותר על הגוי.

דוקא בגלל שיהודי זה אינו זקוק לעזרתו של הגוי, כי איננו מקבל את פרנסתו ממנו (הוא מקבל פרנסתו באופן אחר, ע"י יהודים או באופן ישיר מהקב"ה), הרי בשעה שבא אליו יהודי ואומר לו, שלמרות שלא הי' לו שום עסק אתו עד היום הזה, הרי היות שנודע לו שאפשר שהוא ישיג את גבולו של מישהו או יגנוב או יגזול – הרי הוא בא לקיים את ציווי הקב"ה ולמנוע ממנו עשיית דברים בלתי רצויים – דוקא אז ישפיע הדבר על הגוי באופן שאף אדם אחר לא יכול להשפיע.

ובהתאם לכך מובן שההוראה מהסיפור האמור של רבינו הזקן, שהיא גם פתיחת הצנור ופריצת דרך חדשה – היא :

היות שהנך גר באותו רחוב שבו גר גם אינו יהודי, והיות שהגוי יש לו אמון כך, והוא משוכנע שכל דבריך נאמרים ברצינות ובאמת – תמצא עבורו כמה דקות ותדבר אתו (בעצמך או ע"י מתורגמן) ותשפיע עליו לעסוק בשבע מצוות בני נח !

וזהו מצוות עשה שהזמן גרמא, שהרי, כאמור, הגוי לא יקשיב לאדם אחר !

מב. ואין זה אלא "נסיון" שהקב"ה מעמיד אותו בו, כי נסיון קשה יותר לא יודעים אם יעמוד בו...

הנסיון הוא, שלמרות שעיקר עיסוקו הוא בתורה וכו' – עליו לזכור שיש לעסוק גם במעשים טובים.

וכידוע ביאור רבינו הזקן באגה"ק (ס"ה) שאף שבזהר איתא שיש ב' אופני עבודה, מארי תורה ומארי עובדין טבין, ובלשון הנגלה – יששכר וזבולון, בכל זאת חייבים גם מארי תורה, יששכר, לעסוק במעשים טובים, שהרי כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו, וכן "מארי עובדין טבין" חייבים לקבוע עתים לתורה בכל יום – ההבדל הוא רק מהו עיקר עבודתם.

מג. והיה רצון, שיעסקו בכל האמור לעיל בשמחה ובטוב לבב, כבכל עניני התורה ומצוותי, וכפי שמאריך רבינו הזקן בספר התניא (פכ"ו) במעלת ענין שמחה של מצוה, ומביא גם את פירוש האריז"ל בזה וכו'.

פארברענגען עם הרבי

והרי השמחה יש בה סגולה מיוחדת - שהיא פורצת גדר, ולכן יביא הדבר לפריצת גדרי הגלות! ויש לקשר זה גם עם פרשת השבוע שחל בה י"ט כסלו:

בתחילת הפרשה כותב רש"י ש"ביקש יעקב לישב בשלוה" אלא שקפץ עליו רוגזו של יוסף וכו'.

ולכאורה, יש לשאול (ראה גם שיחת ש"פ וישב ס"י): יעקב הרי הוא "בחיר שבאבות", וכיצד זה ייתכן שבקשתו "לישב בשלוה" לא נתמלאה?

הביאור בזה בפשטות הוא - שבקשה זו נתמלאה כאשר יעקב חי בארץ מצרים, "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", שאלה היו שנים של התיישבות ומנוחה; אבל הפירוש בפנימיות הענינים הוא - דקאי על הגאולה העתידה, כמ"ש רש"י עה"פ "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (וישלח לג, יד): "אימתי ילך בימי המשיח, שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

כלומר, מכיון שיעקב כולל את כל נשמות ישראל "מעולם ועד עולם", כפי שמבאר אדמו"ר הזקן (אגה"ק ס"ז) בפירוש מ"ש "ויקרא לו א-ל אלקי יעקב" - הרי בקיום היעוד "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", יקויים הענין ד"אבוא אל אדוני שעירה".

וכל זה יהי' בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש, "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה", ומתוך שמחה וטוב לבב.

שיחה ד'

מד. נהוג בכל שנה לערוך בי"ט כסלו חלוקת הש"ס, על מנת לסיימו עד י"ט כסלו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה. ובודאי יעשו כן גם עתה - ע"י חלוקת פתקאות (כנהוג) כדי שכאו"א יוכל להודיע איזו מסכת לוקח הוא על מנת לגומרה עד י"ט כסלו הבעל"ט.

ובודאי ישתדל כאו"א לסיים את המסכת שקיבל על עצמו, שהרי נוסף לזה שיהודי צריך להיות עומד בדיבורו, הרי בענין זה מוטלת עליו אחריות נוספת, מכיון שקיום הבטחתו נוגע לכל המשתתפים בחלוקת הש"ס. ובהקדים:

דובר כמ"פ בנוגע למנהג דחלוקת הש"ס, שמכיון שמפני צוק העתים ישנם כו"כ מבני שאינם יכולים לסיים את הש"ס כולו מידי שנה בשנה, הנה ע"ז שכולם משתתפים בחלוקת כל מסכתות הש"ס, הרי זה נחשב כאילו כאו"א מהם סיים את הש"ס כולו.

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

דוגמא לדבר – בהלכות שבת: החיוב דמלאכת שבת הוא – כאשר המלאכה נעשית ע"י אחד, משא"כ שנים שעשאוה יחדיו. אבל כאשר מדובר אודות מלאכה שאי אפשר לעשותה ע"י א', אלא רק ע"י שנים, שניהם חייבים, כאילו כל א' עשה את המלאכה בעצמו.

ועפ"ז, אם ישנו א' מבין משתתפי חלוקת הש"ס שאינו מסיים את המסכת שקיבל על עצמו – גורם הוא, רחמנא ליצלן, שיחסר בלימוד הש"ס כולו אצל כל המשתתפים בחלוקת הש"ס; את כל הש"ס למדו הם, מלבד אותם דפים שהוא לא סיים!

וכדי לעודד ולזרז שכאז"א יסיים את המסכת שקיבל על עצמו – מן הראוי שההתחייבות על לימוד המסכת תבוא נכתב, ותנתן ביד אחר, כי – אף שלכאורה אין צורך לכתוב ולהודיע כו', מכיון ש"כלפי שמיא גליא", הרי רואים בטבע האדם שכאשר מביע את נדבת-לבו בכתב ומוסר זאת למישהו אחר, פועל הדבר תוספת כח וזירוז מיוחד לעמוד בדיבורו ולקיים את הבטחתו, גם אם יהיו קשיים בדבר, בידעו שהבטחתו באה בכתב, וכתב זה נמצא בידו של אחר, שיכול לשאול ולברר אצלו האם אמנם קיים את הבטחתו!

וביחד עם חלוקת הש"ס על השנה הבעל"ט, עורכים גם סיום על חלוקת הש"ס די"ט כסלו שלפנ"ז, ובקשר לזה – נהוג גם לערוך "סיום". ומפני קוצר הזמן – בקיצור עכ"פ, כדלקמן.

מה. ובהקדמה:

אע"פ שכבר נערכו ריבוי סיומים על מסכתות הש"ס ועל הש"ס כולו, הן כאן, והן בכל תפוצות ישראל [שהרי "לא אלמן ישראל" – בכל תפוצות ישראל לומדים ומסיימים את הש"ס מידי פעם, ועורכים "סיום" ו"הדרן", ועד שישנם כמה ספרים שעוסקים ב"הדרן" על מסכתות הש"ס] – הנה רובם ככולם של הסיומים עוסקים בביאור פרטי הדברים שבסיום, סיום הש"ס, סיום "סדר" או סיום מסכת, ביאור המאמר האחרון שבסיום הענין, וכיו"ב, ולא מתעכבים על הכללים היסודיים השייכים לסיום, אף שעל ידם מתבארים כמה ענינים פרטיים בכמה סיומים, כדלקמן.

ולכן, נתעכב עתה על כללי הסיום, כפי שהם משתקפים בכמה מקומות בש"ס – בסיום הש"ס, בסיום סדר שלם, ובסיום מסכת.

מו. הכלל הראשון בסיום הוא – "לסיים בדבר טוב", כדאיתא בגמרא (ברכות לא, א) "שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותחנומים", וכידוע הסימן יתק"ק – "שע"י, תרי עשר, קינות (איכה), קהלת, שבארבעה ספרים אלו חוזרים וכופלים פסוק כדי לסיים בדבר טוב.

וישנו כלל נוסף בסיום – כמנהג ישראל (תורה הוא) לקשר את הסיום עם ההתחלה. ובנוסה ד"רשות לחתן בראשית" שאומרים בשמח"ת: "מתכיפין התחלה להשלמה".

פארברענגען עם הרבי

וענין זה מודגש גם בתוכן ד"הדרן – לחזור וללמוד פעם נוספת, היינו, שלאחרי הסיום מתחילים שוב מהתחלת הענין, ולכן, מקשרים את הסיום עם ההתחלה.

ראין זה "מנהג" בלבד, אלא כן מפורש בדברי התוספות במסכת ברכות (י, א): הגמרא אומרת ש"כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי, פתח באשרי דכתיב אשרי האיש, וסיים באשרי דכתיב אשרי כל חוסי בו". ובתוס' שם: "וא"ת מאי כל הפרשיות, והא לא אשכחן שום פרשה אחרת שמתחלת באשרי ומסיימת באשרי אלא היא? וי"ל דלאו דוקא פתח באשרי וסיים באשרי, אלא חתימה מעין פתיחה, כמו תהלה כו', וכן הרבה פרשיות שמתחילות בהללוי-ה ומסיימות בהללוי-ה".

ועתה נבוא לבאר כללים אלו ככמה מקומות בש"ס: לכל לראש בסיום הש"ס כולו – הן במשניות (מסכת עוקצין), והן בגמרא (מסכת נדה), וכן בסיום מסכת אחת – עכ"פ מסכת ראשונה שבש"ס (ברכות), הן במשנה והן בגמרא, וכן בסיום סדר שלם – עכ"פ סדר ראשון (זרעים, שסיומו – מסכת ביכורים), הן במשנה והן בגמרא (בירושלמי), כדלקמן.

מזו. סיום הש"ס:

סיום הש"ס במשניות – מסכת עוקצין – הוא: "אמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות, שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

וכתב התויו"ט: "אע"פ שר"ש בן חלפתא הי' זקן בימי רבי... ואילו ריב"ל לא חשבוהו בגמרא אלא כאמורא... אעפ"כ ראה רבינו הקדוש להקדים מאמרו של ריב"ל למאמרו של רשב"ח, כדי שתהא החתימה בשלום".

ובזה רואים הדגשה מיוחדת בכלל ד"לסיים בטוב" – ש"בטוב" גופא יש להשתדל לסיים בענין הכי נעלה, כי: מאמרו של ריב"ל "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות" הוא גם "דבר טוב", ואעפ"כ השתדל רבינו הקדוש לסיים בדבר טוב נעלה יותר – בענין השלום, שהוא "כלי מחזיק ברכה לישראל". ועד כדי כך – שלצורך זה (לסיים בענין טוב נעלה יותר) שינה רבינו הקדוש את הסדר, והקדים את מאמרו של ריב"ל למאמרו של רשב"ח, מבלי להתחשב בכך שזוהי פגיעה (כביכול) בכבודו של רשב"ח, שמזה רואים עד כמה חשוב ענין זה.

וסיום הש"ס בגמרא – מסכת נדה – הוא: "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שנאמר הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות".

ומבואר בתוספות השייכות דמאמר זה לכאן: "אידי דאיירי לעיל בהלכתא (דיני זב ונדה) מייתי לה לסיים בדבר טוב".

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

מח. הביאור בכלל ד"מתכיפין התחלה להשלמה" – הקשר דסיום הש"ס עם התחלת הש"ס:

הסיום ד"ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (במשנה) קשור עם הענין דמתן תורה – כמארז"ל (שהש"ר פ"ב, י) "איין עוז אלא תורה", וכדאי תא בגמרא (זבחים קטז, סע"א) "כשניתנה תורה לישראל הי' קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו . . אמר להם חמדה טובה יש לו (להקב"ה) בבית גנזיו כו' וביקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום". ונמצא, שסיום כל התורה שבעל-פה בפסוק "ה' עוז לעמו יתן גו'" הוא – כללות הענין דמתן תורה.

זאת ועוד: תורה ענינה לפעול שלום בעולם, כמ"ש הרמב"ם בסוף הל' חנוכה (מ"ש בספרי) "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", שזהו ע"ד הענין ד"ה' יברך את עמו בשלום", המשכת ענין השלום בעולם.

והנה, כדי "לעשות שלום בעולם" נלא רק אצל בני" – אהבת ישראל, ובעניני לימוד התורה, כמארז"ל (קידושין ל, ב) עה"פ "את והב בסופה", אלא שלום אפילו בעולם] דרושה פעולתו של יהודי בעניני העולם – שזוהי העבודה דקיום המצוות, ולדוגמא: תפילין – מקלף גשמי, וכיו"ב בשאר עניני המצוות, שהרי "הוקשה כל התורה כולה (מצוות שבתורה) לתפילין", כולל – ההתעסקות בעניני הרשות באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו".

וענין זה קשור עם חלק ה"הלכות" שבתורה, "כל השונה הלכות כו' הליכות עולם לו" (סיום הש"ס בגמרא) – שהרי כדי לדעת כיצד לקיים את המצוות במעשה בפועל [שזוהי תכלית התורה כולה – "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"], בהכרח ללמוד את חלק ה"הלכות" שבתורה, היינו, לא רק לימוד באופן של שקו"ט ופולפול, "עוקר הרים וטוחנן זו בזו", אלא לימוד מסקנת הדברים בנוגע לפועל, "לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא". ובפרט ע"פ המכואר באגה"ק (סכ"ט) בענין "כל השונה הלכות (דוקא) מובטח לו שהוא בן עוה"ב" – מכיון שבהם מתגלה רצון העליון כו'.

ועפ"ז מובן הקשר עם התחלת הש"ס, "מאימתי קורין את שמע כו'":

ק"ש ענינה – קבלת עול מלכות שמים, פרשה ראשונה דק"ש, ולאחרי זה – קבלת עול מצוות, פרשה שני' דק"ש (ברכות יג, א). וזהו הקשר עם סיום הש"ס – לימוד הלכות התורה ("כל השונה הלכות") וענין השלום ("ה' יברך את עמו בשלום") – מכיון שהענין דקיום המצוות ("קבלת עול מצוות" דק"ש) הוא ע"י הקדמת לימוד הלכות התורה, ועיי"ז – פועלים שלום בעולם (ראה גם שיחת י"ט כסלו תשמ"ג ס"ז, סע"ז).

מט. סיום מסכת ברכות:

פארברענגען עם הרבי

סיום מסכת ברכות במשנה הוא: "התקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם, שנאמר כו', ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך, רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה'".

ומבואר במפרשים (הון עשיר לבעמ"ס משנת חסידים) בכיאר דברי רבי נתן, שתוכן דבריו שוה לכאורה לדברי ת"ק - שרבי נתן משנה את סדר התיבות, כדי שלא לסיים בתיבות "הפרו תורתך", אלא לסיים בתיבות "עת לעשות לה'", בהתאם לכלל שמסיימים בטוב.

וסיום מסכת ברכות בגמרא הוא: "היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון", ובהמשך לזה: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון". ובסיום "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך, שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך, למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

והנה, הטעם להבאת ריבוי הפסוקים בסיום המסכת נלאחרי הפסוק "וכל בניך לימודי ה' גו'", שממנו למדים ש'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" הוא - כדי להוסיף עוד יותר בסיום בדבר טוב, דרגות נוספות בענין השלום, עד לתכלית השלימות שבזה - "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" [ע"ד האמור לעיל (סמ"ז) אודות סיום הש"ס במשניות].

ג. והנה, בענין זה מצינו חילוק בין הבבלי לירושלמי - שבירושלמי הובא רק הפסוק "וכל בניך לימודי ה'", ולא הובאו שאר הפסוקים שהובאו בבבלי.

והביאור בזה:

דובר כמ"פ שהחילוק הכללי שבין הירושלמי לבבלי הוא - שהבבלי הוא כבחינת "בתראי" לגבי הירושלמי, שהרי חתימת הבבלי היתה מאה שנה (לערך) לאחר חתימת הירושלמי, ומכיון שבמשך מאה שנה אלו המשיכו - בתלמוד בבלי - לעסוק בשקו"ט ובירור עניני המשנה, לכן, הענינים שבתלמוד בבלי הם בארוכה ובפרטיות יותר מאשר בתלמוד ירושלמי.

ובענינו: בתלמוד ירושלמי הובאה הראי' העיקרית ש'תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" - "מה טעם וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך". ואילו בתלמוד בבלי מוסיפים לפרט דרגות נוספות בענין השלום - ריבוי פסוקים שבהם מבוארים פרטי הדרגות בענין השלום (ראה גם שיחת י"ט כסלו תשמ"ב סל"ז).

ויש להוסיף בזה:

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

בנוגע לכלל דמסיימים בטוב, כמוזכר לעיל (סמ"ו) דברי הגמרא "שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומים" – הנה בירושלמי (ברכות רפ"ה) איתא: "והכתוב (בסוף ישעי') והיו דראון לכל בשר, בעכו"ם הוא עסקינן, והכתוב (בסוף איכה) כי מאוס מאסתנו, השיבנו תחת כי מאוס מאסתנו", כלומר, "שחוזר וכפלו לסיים בדברי נחמות" (פני משה). והובאו דברי הירושלמי בתוס' (ד"ה שכן מצינו – ברכות שם), ומסיים: "מיהו מההוא קראי דסוף תרי עשר וקהלת לא פריך מידי, לפי שחושבו בטוב, בדברי תנחומין, ולא מיירי בפורענות דישאל" (ע"ד תירוץ הירושלמי בנוגע לפסוק דישעי').

ונמצא, שלשיטת הירושלמי אין צורך בהשתדלות לסיים בדבר טוב נעלה יותר, אלא מספיק לסיים בדבר טוב סתם, באיזה דרגא ואופן שיהי', שלכן, אפשר לסיים אפילו בענין של פורענות – מכיון שפורענות דעכו"ם נחשבת לדבר טוב עבור בני", אף שטוב זה אינו אלא לישראל – "אך טוב לישראל", ולא לכל העולם כולו, גם לאוה"ע.

ועפ"ז אפשר לומר גם בעניננו – שביירושלמי מסתפק בפסוק "וכל בניך גו'", מכיון שלשיטתו אין צורך להשתדל לסיים בדבר שהוא תכלית השלימות בטוב גופא.

נא. הביאור בכלל ד"מתכיפין התחלה להשלמה" בסיום מסכת ברכות – הקשר דסיום המסכת עם התחלתה:

המאמר האחרון שבגמרא הוא – "היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש כו' ילכו מחיל אל חיל", שהרי שאר הענינים באים בתור המשך וסיום למאמר זה.

והקשר להתחלת המסכת, "מאימתי קורין את שמע בערבית" הוא – מכיון ש"קריאת שמע" קשורה עם בית הכנסת ובית המדרש:

הקשר דק"ש עם "בית הכנסת" הוא – משום שק"ש קשור עם ענין התפלה שבבית הכנסת. ובפרט ע"פ דברי התוס' בהתחלת מסכת ברכות: "קריאת שמע של בית הכנסת עיקר".

והקשר דק"ש עם "בית המדרש" (לימוד התורה) הוא – ע"פ דברי רשב"י במסכת מנחות (צט, ב): "אפילו לא קרא אדם אלא קריית שמע שחרית וערבית, קיים לא ימוש" – מצות תלמוד תורה ("בית המדרש") בשלימותה, כמ"ש "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יומם ולילה".

ולהעיר – שענין זה נאמר ע"י רשב"י דוקא, שענינו – תכלית השלימות בלימוד התורה, "תורתו אומנתו", ואעפ"כ, פוסק הוא שע"י ק"ש שחרית וערבית מקיימים מצות "לא ימוש".

ובזה גופא מודגש "קריאת שמע שחרית וערבית" – ע"ד "מאימתי קורין את שמע בערבית" ו"מאימתי קורין את שמע בשחרית".

פארברענגען עם הרבי

נב. סיום סדר זרעים – מסכת ביכורים:

סיום מסכת ביכורים [בסוף פרק שלישי, כמובא במפרשים שפרק רביעי המופיע בכמה דפוסי משניות – אינו משנה, כי אם תוספתא שהוסיפוה (בכמה דפוסים) למשנה] הוא: "והם מחלקין ביניהם כקדשי המקדש" – בנוגע לחלוקת הביכורים בין הכהנים.

והקשר עם התחלת סדר זרעים הוא – שגם שם מדובר אודות "קדשים": "מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן".

וסיום המסכת בגמרא – בירושלמי – הוא: "תני המוכר ס"ת של אביו אינו רואה סימן ברכה לעולם, וכל המקיים ס"ת בתוך ביתו עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד".

פירוש הדברים:

המדובר הוא אודות "המוכר ס"ת של אביו" – לאחר שכתב ס"ת משלו, כפי ששינוי שאע"פ שהניח לו אביו ס"ת, מצוה על האדם שיכתוב לו ס"ת משלו, ולכן רוצה למכור את הס"ת שהניח לו אביו. ועל זה אומרת המשנה שאע"פ שיש לו ס"ת משלו, מ"מ, אם מוכר את ס"ת של אביו "אינו רואה סימן ברכה לעולם". כלומר: אין הכוונה שמענישים אותו עי"ז שנוטלים ממנו דבר מסוים – שהרי המכירה היא בהיתר, מכיון שיש לו ס"ת משלו, אלא ש"אינו רואה סימן ברכה לעולם" ממכירה זו.

ולאידך – "כל המקיים ס"ת בתוך ביתו", היינו, שמשאיר בביתו את הס"ת שהניח לו אביו, אע"פ שיש לו ס"ת משלו, "עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד", היינו, שרואה סימן ברכה – "הון ועושר בביתו", וטעם הדבר – מכיון ש"צדקתו עומדת לעד", דקאי על הכותב ספרים ומשאילין לאחרים (כתובות נ, א), וענין זה יכול להעשות רק כאשר יש לו ס"ת נוספת (שהניח לו אביו), שהרי אינו יכול להשאיל לאחרים את הס"ת שלו, מכיון שהוא בעצמו צריך ללמוד בה.

ביאור הקשר עם התחלת סדר זרעים – ריש מסכת ברכות:

במשנה הראשונה דמסכת ברכות מדובר אודות הזמן דק"ש בערבית – "משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה, דברי ר' אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר, ולמה אמרו חכמים עד חצות – כדי להרחיק את האדם מן העבירה".

כלומר: במסכת הראשונה ובמשנה הראשונה מודגש שבתורה ישנם ב' ענינים: (א) עיקר החיוב מן התורה, (ב) ה"סייג" שעשו חכמים "כדי להרחיק את האדם מן העבירה".

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

ויש לומר שב' ענינים אלו באים לידי ביטוי - באופן של מעין ודוגמא - בב' ספרי התורה הנ"ל:

הס"ת שכתבה לעצמו היא - מעיקר הדין, לקיים את המצוה ד"כתבו לכם את השירה הזאת", ואילו הס"ת שהניח לו אביו היא - ע"ד ובדוגמת ענין של "סייג", כדי שיהי' הענין ד"הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד".

נג. בהמשך להמדובר אודות הכלל דמסיימים בטוב, הרי כאן המקום להעיר אודות דבר תמוה - שסיום תלמוד ירושלמי אינו מתאים עם הכלל דמסיימים בטוב.

טעם הדבר הוא אמנם מפני שהחלק האחרון של הירושלמי נאבד כו' ולא הגיע לידינו, אבל אעפ"כ, הרי כל דבר הוא בהשגחה פרטית, ולפועל - הרי תלמוד ירושלמי שלפנינו אינו מסיים בדבר טוב. וזאת - אף שמדובר אודות תלמוד ירושלמי, עליו נאמר "וזהב הארץ ההיא טוב", "מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל" (כ"ר פט"ז, ד).

ויש לומר בזה:

בנוגע לסדרן של ששה סדרי משנה - יש ב' דעות: (א) הסדר שסימנו "זמן נקט", מתחיל בסדר זרעים ומסיים בסדר טהרות, כדעת התקו"ז (בהקדמה ה, א), (ב) הסדר שסימנו "נזם קטן", מתחיל בסדר נשים ומסיים בסדר נזיקין, כמבואר במדרש (במדב"ר פי"ג, טו-טז כסופו. מדרש תהלים יט).

ועפ"ז - אם נאמר שבירושלמי הסדר הוא "נזם קטן", הרי הסיום - בסדר נזיקין - הוא אמנם בדבר טוב.

ויש להאריך בזה, ואכ"מ¹.

נד. ויש להוסיף בזה עוד דבר נחמד - בנוגע לספר "משנה תורה" להרמב"ם:

ידוע שלשון הרמב"ם בספרו הוא ע"ד ובדוגמת לשון המשנה - לשון קצרה, ללא שקו"ט, טעמי ההלכות וראיות מפסוקים כו' (מלבד במקומות ספורים). ולכן, הכללים שמצינו בסיום הש"ס - הן הכלל שמסיימים בטוב, והן הכלל שהסיום צריך להיות מעין ההתחלה - קיימים גם בי"ד הספרים ד"יד החזקה".

הכלל דמסיימים בטוב:

אע"פ שספרו של הרמב"ם הוא "הלכות הלכות", הרי הסיום דכל ספר מי"ד ספריו הוא - בדברי אגדה, המושכת לבו של אדם, דברי מוסר, ע"ד הרמז והסוד כו', כדי לסיים בדבר טוב².

1. * לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ וישב סכ"א ואילך; ש"פ בשלח סל"א ואילך.

2. * לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ מקץ שבת חנוכה סט"ז ואילך.

פארברענגען עם הרבי

הכלל דמתכיפין התחלה להשלמה, סיום מעין הפתיחה – הן בנוגע להתחלה וסיום דכל ספר וספר, והן בנוגע לכל ספר "יד החזקה":

בנוגע להתחלת וסיום כל ספר, הנה מפני קוצר הזמן נסתפק בדוגמא אחת – מספר ראשון, ספר המדע:

התחלת ספר המדע (שזוהי גם התחלת כל ספר "יד החזקה") הוא: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו". ובהמשך הדברים (רפ"ב): "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו כו' ויראה מהן חכמתו . . מיד הוא אוהב . . ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול כו'", כלומר, ידיעת אלקות, התבוננות בגדלות ה' בחכמה בינה ודעת, אהבתו ויראתו וכו'.

וזהו גם התוכן דסיום ספר המדע, בסוף הלכות תשובה: "אין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי . . אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעוה . . לפיכך צריך האדם . . להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו, כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג", ומסיים: "כמו שביארנו בהלכות יסודי התורה" – התחלת ספר המדע.

וזהו גם התוכן דסיום וחותם ספר "יד החזקה", בסוף הלכות מלכים – הקשר דהתחלת וסיום ספר "יד החזקה":

סיום וחותם ספר "יד החזקה" הוא: "ובאותו הזמן (דימות המשיח) . . לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", שזהו התוכן אודותיו מדבר הרמב"ם בהתחלת ספרו – ידיעת הבורא כו'.

זאת ועוד: בהתחלת ספרו מדגיש הרמב"ם שהידיעה וההשגה באלקות היא רק במציאות האלקות – "לידע שיש שם מצוי ראשון", אבל "אמיתת הדבר – אין דעתו של אדם מבין ולא יכולה להשיגו ולחקרו כו'" (פ"א ה"ט). וענין זה מודגש גם בסיום ספרו – "וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם" בלבד, וכמרומו גם בענין ד"כמים לים מכסים" – שאמיתת הדבר נשאר באופן מכוסה כו'.

ויש להאריך בזה, ואכ"מ.

נה. וע"פ הכלל ד"אסתכל באורייתא וברא עלמא" – הנה יה"ר שבקרוב ממש נזכה לקיום היעוד ד"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" בפועל ממש.

וענין זה נפעל ע"י ההוספה בלימוד התורה, ובמיוחד – הוספה בחלק התורה הקשור עם ידיעת והשגת דעת הבורא ("דעה את ה'"), עד ל"אמיתת המצאו".

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

ובמהרה בימינו ממש זוכים לקיום היעוד "אתי מר" דא מלכא משיחא, לאחרי ההקדמה ד"נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח . . כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה כו" (כמ"ש הרמב"ם בסיום וחותם ספרו), עד לתכלית השלימות שבזה – "וישיגו דעת בוראם", עדי קיום היעוד "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

[אח"כ אמר: בודאי יחלקו עתה את ה"פתקאות" עבור חלוקת הש"ס].

נו. ציוה לנגן ואמר מאמר ד"ה זה היום תחילת מעשיך.

שיחה ה'

נז. הוזכר לעיל חידושו של רבינו הזקן, שהי' "עסקן בדברים" (בלשון הש"ס), ועסק בעצמו בעניני מעשה בפועל – בקריאת התורה, בשחיטה, בשיעורי תורה; וכן גם בתורה עצמה – כתב בעצמו שולחן ערוך וכו'.

והנה נוסף לכך, אחד מחידושו של רבינו הזקן הוא בכך שהוא קבע נוסח תפלה, מיוסד על ששים נוסחאות שהיו לפניו, דבר הנחשב כאחת מעשר זכויותיו.

ובהמשך לכך מן הראוי להעיר בענין כללי בענין התפלה, השייך במיוחד למצבנו הנוכחי, כאשר "מלכיות מתגרות זו בזו" ויש חשש שיערכו בזה גם את בני ישראל.

דובר באריכות אודות התקנה שכולם יאמרו בתחילת היום "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך", ואחרי כל תפילה "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך" – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, וי"ל בפ"ע.

נח. בהמשך לכל הנ"ל, הרי היות שהגאולה די"ט כסלו קשורה עם הפסוק "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי" שדרשוהו חז"ל בפ"ק דברכות דקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור" – מן הראוי שגם בהתוועדות זו יהיו כל ג' הענינים תורה תפלה וגמ"ח (צדקה). ולכן, אחרי שעסקו כבר בתורה, כאשר חזרו על מאמרו (תורתו) של נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר ואביו כ"ק אדמו"ר נ"ע (במאמר ד"ה זה היום), וכן חזרו (בסוף המאמר) על תורתו של בעל הגאולה, רבינו הזקן (שיש לעשות מגשמות רחניות) –

נסיים כעת בענין התפילה – ע"י שירת "שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו", וכן בענין הצדקה – ע"י חלוקת שטרות לכל המשתתפים (לאחר אמירת ברכה האחרונה) על מנת לתת לצדקה.

פארברענגען עם הרבי

ולפני זה, בטח ישירו, כרגיל, את ניגונו של בעל הגאולה, ולפניו ניגון הכנה, ולאחריו – ניגון בנו אדמו"ר האמצעי.

ויהי רצון, שבקרב ממש יקויים היעוד "כי בשמחה תצאו", במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ניגנו ניגון הכנה, ניגון אדה"ז, ניע זשוריצי.

שיחה ו'

נט. מן הראוי גם ליישב פליאה – מדוע התחיל המאמר היום בהתחלה בלתי רגילה, "זה היום תחילת מעשיך", שלא כרוב מאמרי י"ט כסלו המתחילים "פדה בשלום", על יסוד מכתבו הנ"ל של בעל הגאולה, שבו מקשר את הגאולה עם הפסוק "פדה בשלום גו".

והנה היסוד לזה הוא (כנזכר במאמר עצמו) מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר (בשנת תש"י. וכן בשנות תרפ"ב, תרצ"א, תש"ו) בהתחלה זו שנאמר ב"ט כסלו.

אבל יש להוסיף הסברה (בדרך אפשר) מדוע הותחל המאמר היום בהתחלה זו דוקא:

הקביעות די"ט כסלו בימי השבוע יכולה להיות בכמה אופנים, ויש לומר שבזה תלוי התחלת המאמר:

כאשר י"ט כסלו חל ביום שלישי בשבוע – מתאים שהמאמר יתחיל בפסוק "פדה בשלום נפשי", שכן פסוק זה שייך לשיעור התהלים דיום שלישי בשבוע (כפי שנחלק הספר לימות השבוע), ומטעם זה אמרו רבינו הזקן בפעם הראשונה, בעת הגאולה;

אבל כאשר י"ט כסלו חל ביום הששי – מתאים שההתחלה תהי' "זה היום תחילת מעשיך", שכן, יום הששי בשבוע הוא יום ראש השנה, יום בריאת האדם [וענין זה חוזר וניעור מדי יום ששי בשבוע, שהרי מטעם זה אומרים בכל יום ששי המזמור "ה' מלך גאות לבש", משום שביום זה הכתירו כל הנבראים ע"י אדה"ר את הקב"ה למלך על כל הארץ].

ולכן, בהתאם לקביעות די"ט כסלו בשנה זו ביום הששי בשבוע – היתה פתיחת המאמר בענין השייך ליום הששי, "זה היום תחלת מעשיך".

ומובן, שע"ז נמשכים גם כל שאר הענינים שבי"ט כסלו, כולל הענין ד"פדה בשלום נפשי" – וכפי שרואים במאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל, שלאחרי התחלה זו (זה היום כו') מביא גם את הפסוק פדה בשלום נפשי גו', ומבאר את ענין השלום, ומביא גם את סיום הש"ס, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

ס. אחרי הסרת ההעלם וההסתר הזה (אם הי' העלם והסתר כזה...) בענין התורה; בטח ניגנו כעת את הניגון "שיבנה ביהמ"ק", ובכך יעסקו בענין של תפילה (בנוסף על שאר התפילות); ואחר כך (אחרי הברכה האחרונה) אחלק ע"י הטנקיסטים דולר לכל אחד ואחד, על מנת לתת אותו לצדקה.

והרי נוסף לזה שהפסוק פדה בשלום בכלל רומז לענין הצדקה, כמובא לעיל מהגמרא ברכות, הרי בנוגע לגאולת אדמו"ר הזקן, מפורש בכמה אגרות שלו - כולל האגרת שנדפסה בספר התניא - שהגאולה היתה בזכות הצדקה בכלל, וזכות צדקת ארץ הקודש בפרט, ענין כולל חב"ד ושאר הצדקות הקשורות עם ארצנו הקדושה.

סא. והנה נוסף על ההתחזקות היתירה בג' הקיום דלעיל - יש להתחזק גם בכל עניני התורה ומצוותי',

החל מן המבצעים הידועים - מבצע אהבת ישראל, עד לאופן של אחדות ישראל, מבצע חינוך, חינוך עצמו וחינוך זולתו:

ומזה באים אח"כ שאר המבצעים הפרטיים - תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמי', כשרות האכילה ושתי', נרות שבת קודש ויו"ט [הקשורים במיוחד ליום זה, ערב שכת קודש], וטהרת המשפחה, וכן המבצע ד"ימלט עמך הנמצא כתוב בספר* - הרשמת בני ישראל בספרי התורה הכלליים, ומבצע ביטול הגזירה דמיהו יהודי.

סב. ובהמשך לכך כאן המקום לעורר שוב אודות הגזירה דמיהו יהודי* 3:

ביטולה של גזירה זו הוא חיוני ומוכרח, שכן עי"ז מחזיקים את הגבול וההבדלה שבין קודש לחול ובין ישראל לעמים, שהרי כל ההבדלות חד הם.

גזירה איומה זו היא גזירה שלא היתה כמוה בכל הדורות של תולדות עם ישראל, מאז הגזירה של "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל!" אלא שבעוד שהגזירה היא נגזרה ע"י גוים, הרי הגזירה דמיהו יהודי נגזרה ע"י יהודים רחמנא ליצלן!

והמצב מתדרדר והולך, עד שבזמן האחרון אירע דבר שלא יאומן, שיהודים הכריזו וטענו שלטובת היהדות אין צורך לתקן גזירה זו!

הם עושים זאת מצד ה"א-ל זר אשר בקרבך", היצר הרע, ה"גויות" שבכל ישראל, שהרי הקב"ה ברא את כל אחד עם שני חללים בלב, חלל ימני וחלל שמאלי, ודוקא אז הלב הוא לב בריא - אלא שכוונת הבריאה היתה כדי שהחלל הימני ישלוט על השמאלי ויהפכו לטוב, עד שיהי' בכל לבבך בשני יצריך - ואילו יהודי זה משליט ר"ל את החלל השמאלי, עם הס"מ וכל פמליא דילי' על חללו הימני!

3. (* לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ וישב כ"ף כסלו ס"ט.

פארברענגען עם הרבי

ועד שאינו מתבייש לפרסם דבריו ברבים, רחמנא ליצלן !

אוי לאותה בושה ואוי לאותו קלון ואוי לאותה חרפה ואוי לאותו חילול השם שלא היתה כמוהו !

לכל הפחות הי' ביכולתו לשתוק ולא לספר מה שאמר ; אבל הוא מפרסם דברי שטות אלה (שהרי כל ענין שהוא היפך חכמת התורה הוא דבר שטות, בנוסף לכך שאין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות), ומשתדל לפרסם קלוננו ברבים ובגלוי ובדפוס ובכל התפוצות כולם, שידעו שפב"פ יוצא במחלוקת נגד דבר ה' ! והוא מבזבז כספים ונותן שוחד ומכריח אחרים לפרסם את דבריו, בהסתמכו על כך, שכשם שבעבר לא פצה איש את פיו על כל מעלליו, כך יהי' גם בעתיד ! - רחמנא ליצלן , לא תקום פעמיים צרה !

והנה בכלל אין להאריך בדברים אלה, שכן ידועה ההוראה (שבת לא, ב) "אל תען גו'", כי "כ"ש דפקר טפיי" (סנהדרין לח, ב) ; אבל כאן הכוונה היא - שיערה עליו רוח ממרום, ובדרכי נועם ובדרכי שלום, כך שישוב בתשובה באותו אופן שהי' מעשה החטא, באותו מקום ובאותה כו' (יומא פו, ב) - היינו, שישוב ויתוודה על הפשע האיום ויפרסם זאת באותו פירסום ובאותה השתדלות שפירסם את דברי הבלע, ויהי' זה באופן של דרכי שלום ודוקא מדעת עצמו, ויודה על האמת, כי - "אמת מארץ תצמח", ובפרט מארץ הקודש - ה"ארץ" העיקרית, היינו, שארץ הקודש תצמיח את ענין האמת, אמיתתה של תורה, אמת לאמיתו, ועד שעתידיה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות - שיתפרסם ענין האמת בכל הארצות כולם ובכל העולם כולו וכמ"ש ואמת ה' לעולם.

סג. ויהי רצון, שבהמשך לגילוי האמת יבוא גם השלום, ובלשון הכתוב "והאמת והשלום אהבו", וכפי שרואים בצד דלעו"ז, שכל השטויות והשקרים באים בד בבד עם היפך השלום והיפך האהבת ישראל ועם הפצת מחלוקת ושנאת ישראל בכל מקום שידו מגעת (וגם על זה אין פוצה פה ומצפצף), וכן יהי' גם בצד הטוב - שגילוי האמת יביא עמו בדרך ממילא את ענין השלום.

וכפי שכותב רבינו הזקן באגה"ק (ס"ב) שכתב בכואו מפטרבורג, שכאשר תהי' הזהירות באהבת ישראל, הרי "כולי האי ואולי יתן ה' בלבב אחיהם כמים הפנים וגו'", היינו, שיפעול גם על צדו של זה הנמצא בינתיים (ר"ל) בצדו של הס"מ.

וע"י התשובה על השטויות, וההוספה באהבת ישראל - נזכה בקרוב ממש ללכת לגאולה העתידיה "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ובעלי התשובה בראש, מכיון שעשו תשובה שלימה ואמיתית (כנ"ל),

התוועדות י"ט כסלו ה'תשמ"ד

ומתוך שמחה וטוב לבב, אשר השמחה פורצת את כל הגדרים, כולל גדרי הגלות, עד שלא ישארו שום "שיריים" מן הגלות ומן השקר ומן השטות, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, במהרה בימינו ממש.

ויקייים היעוד "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", היינו שאפילו אלה הנמצאים מסיבות שונות ומשונות במצב של "נדרחך בקצה השמים", בארץ אשור ובארץ מצרים. גם אותם יכול הקב"ה להוציא מן הגלות בשעתא חדא וברגעא חדא, שהרי מי יאמר לו מה תעשה;

וזה לא ישאר רק "ביכולתו" של הקב"ה, אלא יומשך במעשה בפועל, וכאמור – "בנערינו ובזקנינו ובבנינו" נצא מן הגלות, ואף יהודי לא ישאר בגלות, ונלך כולנו לקבל פני משיח צדקנו, "ושמחת עולם על ראשם", במהרה בימינו ממש.

[צוה לחזן ר' משה שי' טלישבסקי לנגן "יהי רצון כו' שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו".

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".

הזכיר ע"ד אמירת ברכה אחרונה, ואח"כ אמר:]

שיחה ז'

בודאי יעלו כעת הטנקיסטים, כדי לקחת את הדולרים על מנת לחלקם לכל אחד ואחת, שטר א' של דולר עבור כאו"א [כמדובר כמ"פ שאין זה ענין של כמות. ואדרבה – כל המוסיף גורע!] וכל אלה שיקבלו את הדולרים – יתנו אותם לצדקה, ומה טוב – בתוספת משלהם.

ובנוסף לכך שזה קשור עם ענין פדה בשלום גו' (כנ"ל), יש לזה קשר גם עם ימי החנוכה – כמבואר באחרונים (מג"א ריש הל' חנוכה. וראה לקו"ש ח"ה ע' 443. וש"נ) שנוהגים להוסיף או להרבות בצדקה בימי חנוכה.

סד. כאן המקום להזכיר עוד הפעם – בהמשך למה שהוזכר אודות שאר המבצעים, שלא ישכחו אודות ההכנות למבצע חנוכה, ובאופן מסודר, באופן שזה יקיף את כל בתי ישראל, עד שבכל בית יהודי יאיר נר חנוכה "על פתח ביתו מבחוץ", וגם ענין של "נר מצוה ותורה אור", ובאופן דמוסיף והולך מיום ליום, כמנהג "מהדרין מן המהדרין".

ועד שזה יפעול (כבר בלילה הראשון) את כליון "ריגלא דתרמודאי" (אותיות מורדת), היינו, שנכלה ומתבטל כל המציאות של מרידה בדבר ה', ועד ש"כליא (אפילו) ריגלא דתרמודאי", הרגל של ענין המרידה, כך שכולם ילכו בדרך של "נר מצוה ותורה אור", הלכה של תורה, "דבר ה' זו הלכה" (שבת קלח, ב):

וזה יביא גם את קיום הענין השני שדרשוהו חז"ל (באותה סוגיא) על הפסוק "דבר ה'" – "דבר ה' זה הקץ", קץ הימין, גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,

פארברענגען עם הרבי

ואז יקויים היעוד "אני מראה לכם נרות של ציון", כדאיתא בילקוט ר"פ בהעלותך, ובמהרה בימינו ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לטנקיסטים שיחיו דולרים בכדי לחלק לכאו"א שטר א'.
טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

• • •

סיכום וקיצור

מהתוועדות י"ט כסלו וש"פ וישב כ' כסלו ה'תשד"מ (מוגה)

ציוני האותיות בסיכום זה לפי חלוקת האותיות בהנחת 'ועד הנחות בלה"ק' קיצור זה נועד להקל על התלמידים שי' לעקוב אחר השיחה, ופשוט שהוא כולל רק חלק מהענינים המדוברים, בדרך אפשר וללא אחריות כלל וכלל, ושגיאות מי יבין.

מכיון שמצב העולם הולך ומתדרדר, "מלכיות מתגרות זו בזו", וגם בין בני" מתפשטת ההנהגה הדיפך אהבת ישראל - מן הראוי להוסיף בתפלה ענינים הנוגעים לבי' ענינים אלו: אמירת "הריני מקבל כו" (שענינו - אהבת ישראל, הפועלת אחדות גם בעולם כולו) לפני התפלה, ו"אך צדיקים גו' ישבו ישרים גו'" (ישיבה במנוחה, היפך הענין ד"מלכיות מתגרות") (א-ד) בנוגע לטענה ש"חדש אסור מן התורה" - הרי מנהגים אלו הובאו בכוכ"כ ספרים בדורות שלפנינו, וההצעה היא רק לנהוג כך בגלל המצב כו' (ה-ד)

שיחה א.

1) פתיחה:

עצמה היתה רק במקומות מסויימים, והחידוש דאדה"ז הוא, שבגלל התגברות חושך העולם יש להביא את המעיין עצמו "חוצה" (כמשל בן המלך); וב"חוצה" שבאדם - שפנימיות התורה תחדור בהבנה והשגה עד למעשה בפועל, "יתפרנסון", ועי"ז גם לימוד נגלה דתורה יהי' חדור ברגש זה (ו-ח)

בכל עניני תורה (כולל הגאולה די"ט כסלו) מודגשים שני הענינים - ענין ה"יושן" (חזק ותוקף) וענין ה"התחדשות" ("כחדשים" עד "חדשים" ממש); ובשני הענינים ישנה הוספה משנה לשנה (א-ב)

שייכות הענין ד"מעלין בקודש" (שישנו הן ב"ט כסלו והן בחנוכה, כנ"ל ע"ד השייכות ביניהם) להפצת המעינות חוצה: הכח לחגוג באופן ד"מעלין בקודש" הוא ע"י הגילוי שיהי' לעת"ל, שלמע' מההגבלות דזמן ומקום (ט-י)

2) י"ט כסלו וחנוכה: הפצת המעינות חוצה:

ההוראה בפועל: החלטות להוספה בלימוד פנימיות התורה ובהפצת המעינות (יא)

חנוכה ענינו נס השמן, דקאי על רזין דרזין שבתורה (בחי' תענוג הבא לאחרי לחם ומים - נגלה דתורה), ובשמן נעלה זה (שהי' מונח בחותמו של כה"ג) השתמשו כדי להאיר את העולם; וזהו הענין די"ט כסלו - הפצת המעינות (רזין דרזין שבתורה) חוצה (ג-ה)

שיחה ב.

1) י"ט כסלו: השפעה על אומות-העולם:

הביאור בזה שאדה"ז מאריך במכתבו בקשר להגאולה ע"ד פעולת הגאולה

ביאור החידוש דאדה"ז בהפצת המעינות חוצה: ב"חוצה" כפשוטו - דאף שגם לפני"ז הי' לימוד פנימיות התורה פועל על כל הדור, הרי פנימיות התורה

לטובה; כיון שהיתה פריצת דרך בענין, יש לנצל זאת עתה (כה-ח)

ההתעסקות בענינים האמורים פועלת שלום בעולם, ומיד אחרי ההחלטה - לפני התחלת ההתעסקות עצמה (כט-לא)

שיחה ג.

1) אדמו"ר הזקן: חינוך ע"י מעשה בפועל:

כל רבותינו נשיאינו מסרו נפשם על ענין החינוך (שהוא יסוד עיקרי בהבריאה), ובזה גופא ב' אופנים - חינוך ע"י דיבור, וחינוך ע"י מעשה בפועל; המיוחד באדה"ז - שעסק במיוחד בעניני מעשה בפועל, וכידוע הסיפור שהלך ביוהכ"פ בשעת התפלה לעזור לילודת, כיון שהמעשה בפועל הי' חשוב אצלו יותר ממדריגת התפלה ביוהכ"פ; ההוראה לכאו"א - שככל שהוא שקוע בענינים נעלים ביכלתו לעסוק גם בדברים פשוטים (לב-ט)

2) י"ט כסלו: השפעה על אומות-העולם (המשך):

הוראה נוספת מהאמור - בענין ההשפעה על אוה"ע: גם יהודי שעסוק רק בעניני קדושה כו' עליו לפעול על הגוי, ואדרבה - כיון שאינו זקוק לו לפרנסתו השפעתו עליו גדולה יותר; וזהו ה"נסיון" שהקב"ה מעמידו בו (מ-מב)

העסק בענינים האמורים מביא את הגאולה, שבה תתקיים בקשת יעקב "לישב בשלוה" (מג)

על "כל השרים וכל העמים" (למרות שהמכתב נכתב ליחידי סגולה ומבוארים בו ענינים נעלים כו'), ובאופן המובן לכאו"א: הגאולה הפרטית דכאו"א צ"ל לא רק בעניני תומ"צ, אלא גם ב"כל מעשיך" ו"כל דרכיך"; נוסף לזה צ"ל התעסקות בקידוש שם שמים אצל אוה"ע, כולל השפעה עליהם לקיים שבע מצוות בני נח (וכפסק הרמב"ם בזה) (יב-ח)

הטענה שפסק הרמב"ם אינו אמור בזמננו מופרכת, כי זאת התורה לא תהא מוחלפת, ובפרט דברי הרמב"ם שנאמרו ברוה"ק וכוללים סודות התורה; הטעם שבעבר לא ראו שיעסקו בקיום הלכה זו - כי לא היתה אז האפשרות לכך, משא"כ עתה (ואדרבה - בדורנו נעשה הקשר עם אוה"ע הדוק יותר, ויש לנצל זאת להשפעה עליהם); לאמיתו של דבר היו שעסקו בכך גם בעבר; הטוענים "קשוט עצמך ואח"כ כו'" - טוענים כך גם בנוגע ליהודים (יט-כב)

הכרת אוה"ע שנס הגאולה הי' "מאת ה'" (ולא "אלקים") - מעין לעת"ל, כאשר "ונגלה כבוד ה'"; ולכן האריך בזה אדה"ז כ"כ, כי ההכנה להגילויים דלעת"ל היא ע"י מעשינו ועבודתינו עתה בענין זה (כג-ד)

2) רגע של שתיקה:

לטענה של כמה מבני"י שהדבר נוגד את החוקה: ראשית, מה נוגע להם כ"כ החוקה; ושנית - אין בזה סתירה לחוקה, כי זהו רגע של שתיקה בלבד, וכל ילד ינצלו כהוראת הוריו, והדבר ישפיע עליו

שיחה ד.

מאמר ד"ה זה היום תחלת מעשיך

שיחה ה.

1 אמירת "הריני מקבל" ו"אך צדיקים" (נז)

2 סיום:

ניגונים וחלוקה לצדקה (נח)

שיחה ו.

1 טעם התחלת המאמר:

הטעם להתחלת המאמר בפסוק "זה היום תחלת מעשיך" (ולא "פדה בשלום") - כי התחלה זו מתאימה יותר לקביעות די"ט כסלו ביום ו' (נט)

2 סיום:

ניגונים וחלוקה לצדקה (ס)

3 מבצעים (סא)

4 "מיהו יהודי":

לאחרונה הכריזו יהודים שלטובת היהדות אין צורך בתיקון הגזירה, ואינו מתבייש לפרסם זאת ברבים; ויה"ר שיחזור בו ויודה על האמת, ועי"ז יבוא גם השלום (סב-ג)

שיחה ז.

מבצע חנוכה (סד)

1 חלוקת הש"ס (מד)

2 סיום הש"ס: כללי הסיום:

ב' כללים בסיום - "מסיימים בטוב" ו"מתכיפין התחלה להשלמה" - בסיום הש"ס: במשניות - בענין השלום, ובגמרא - בענין ד"א"ת הליכות אלא הלכות"; השייכות להתחלת הש"ס - כי ענין השלום שע"י התורה הוא ע"י ההלכות, ענין המצוות, וזהו הענין דק"ש - קבלת עול מצוות (מה-ח)

ב' כללים אלו בסיום מסכת ברכות: בבבלי - בענין השלום, ובירושלמי - בפסוק "וכל בניך גו'" (והטעם - כי בבבלי הוא ביתר פירוט, ועוד - כי להירושלמי אין צורך לסיים דוקא בדבר הנעלה ביותר); השייכות להתחלת המסכת - כי הענין דק"ש שייך לביהכ"ס וביהמ"ד, שע"ז מדובר במאמר האחרון (מט-נא)

ב' כללים אלו בסיום סדר זרעים: במשנה - ב"קדשי המקדש", והשייכות להתחלת הסדר - "לאכול בתרומתן"; בירושלמי - "צדקתו עומדת לעד", והשייכות להתחלה - כי בשניהם מדובר על ענין שהוא חיוב וענין שהוא סייג (נב)

הטעם שהירושלמי אינו מסיים בדבר טוב - י"ל שהסדר בירושלמי הוא "נום קטן" ולא "זמן נקט" (נג)

ב' כללים אלו בסיום הרמב"ם: התחלת ספר המדע וסיומו - שניהם בענין ידיעת ה', וכן סיום ספר "יד החזקה" כולו (נד-ה)

ועד תלמידי התמימים העולמי

770 איסטערן פארקוויי • ברוקלין נ.י.